

Ročenka 2019

Krajská hygienická stanice Moravskoslezského kraje se sídlem v Ostravě

Předmluva

Vážení čtenáři,

i v této době, kdy je hlavní náplní činnosti hygienické služby boj proti šíření onemocnění Covid 19, nechtěli jsme přerušit řadu vydávaných Ročenek KHS MSK.

Předkládáme Vám proto zkrácenou verzi naší už tradiční publikace.

Demografické a sociální ukazatele obyvatel Moravskoslezského kraje

Zdroj dat: ČSÚ

MS kraj se rozkládá na ploše 5 430 km², což představuje 6,9 % z rozlohy celé České republiky. Hustota osídlení v kraji je 222 obyvatel na km², což je po Praze druhá nejvyšší v ČR.

V MSK bydlelo na konci roku 2018 1 203 299 osob, je tak třetím nejlidnatějším krajem ČR. V průběhu roku poklesl počet obyvatel kraje o 2 587 osob (827 mužů a 1 760 žen), což je opět výrazný meziroční pokles (již od roku 1995). Z kraje se vystěhovalo o 1 262 osob více, než kolik se jich přistěhovalo. Díky migraci obyvatel kraje došlo k početnímu snížení obyvatel především v okresech Karviná (-789 osob), Ostrava-město (-348 osob) a Bruntál (-229 osob). Migrační přírůstek byl zaznamenán v okrese Nový Jičín (+158 osob) a Frýdek-Místek (+28 osob). Na celkový pokles počtu obyvatel kraje působilo také to, že v posledních letech umírá v kraji více lidí, než kolik se jich rodí. MSK má tak ve své historii nejnižší počet obyvatel.

Populace v kraji stárne. V průměru nejstarší obyvatele má okres Karviná (43,3 let), Bruntál (43,1) a Ostrava-město (42,7 let). Na 100 dětí v kraji připadalo 128,9 seniorů (v okrese Bruntál více než 141 seniorů). Index stáří se u mužů výrazně liší od žen, zatímco na 100 chlapců v kraji připadá 102,6 mužů 65letých a starších, na 100 děvčat je to už 156,6 seniorek.

V kraji se narodilo v roce 2018 celkem 12 432 dětí, to je o 354 více než v roce předchozím a nejvíce od roku 2010. Míra porodnosti je dlouhodobě pod celorepublikovou úrovní. Nejvyšší míru porodnosti vykazují okresy Nový Jičín a Ostrava-město, nejnižší pak je v okrese Bruntál. Více než polovina dětí se rodí mimo oficiální manželský svazek (v roce 2018 51,9 %), v okrese Bruntál až 66 %.

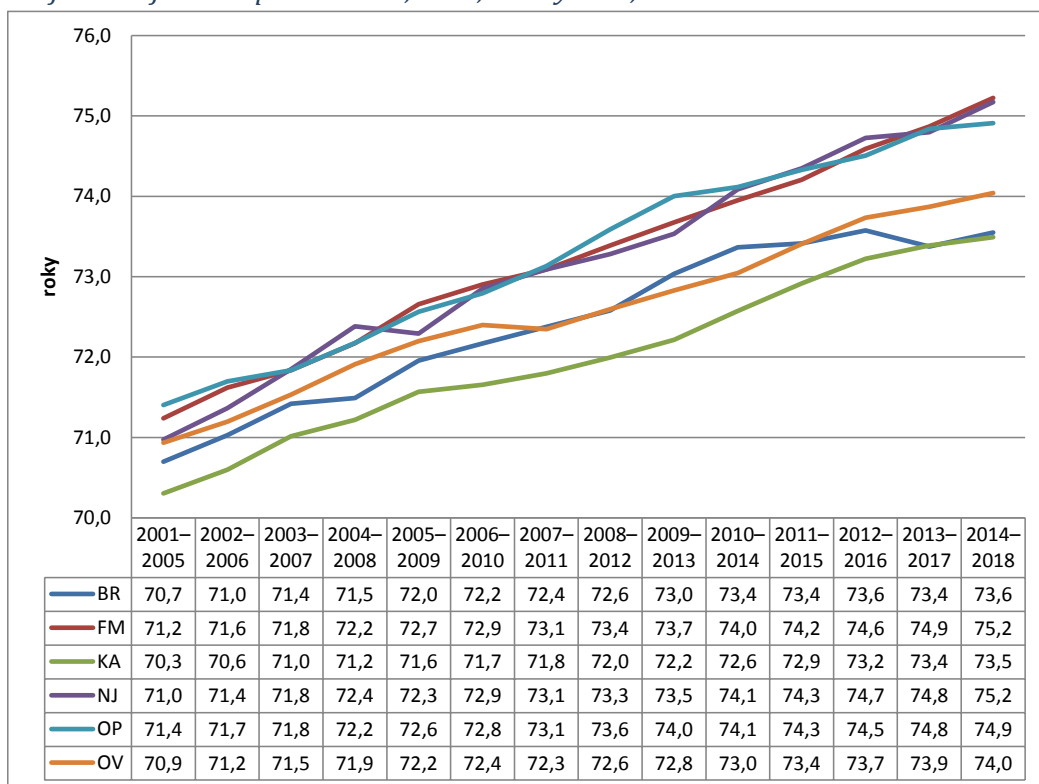
Tabulka 1 Pohyb obyvatelstva, průměrný věk a index stáří, ČR, MSK a okresy MSK v roce 2018

Region	Střední stav obyvatelstva		Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přírůstek/úbytek stěhováním	Průměrný věk (31.12.)	Index stáří (31.12.)
	celkem	z toho ženy								
Česká republika	10 626 430	5 396 057	54 470	24 313	114 036	32 952	112 920	38 629	42,3	123,2
Moravskoslezský kraj	1 204 346	613 549	6 285	2 666	12 387	3 680	13 649	-1 325	42,7	128,9
Bruntál	92 195	46 579	480	189	835	341	1 064	-206	43,1	141,6
Frýdek-Místek	213 933	108 403	1 103	508	2 249	591	2 221	473	42,3	122,1
Karviná	248 631	126 379	1 266	588	2 300	830	3 089	-701	43,3	139,1
Nový Jičín	151 565	76 845	808	304	1 689	427	1 531	-44	42,1	120,0
Opava	176 333	89 900	950	372	1 869	463	1 951	-49	42,4	122,1
Ostrava- město	321 689	165 425	1 678	705	3 445	1 028	3 793	-798	42,7	130,8

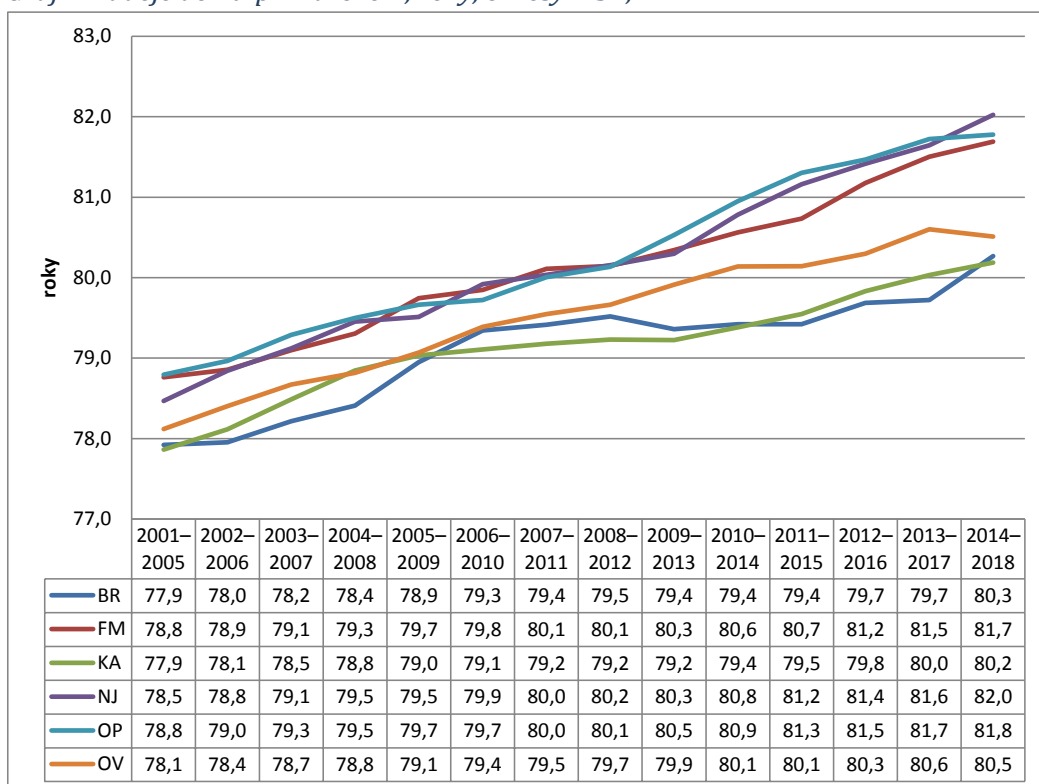
Naděje na dožití při narození, tzv. střední délka života, se dlouhodobě zvyšuje. V roce 2018 (počítáno pro dvouleté období) činila u mužů v kraji 74,53 roku a v případě žen 81,05 let (v ČR u mužů 76,08 a u

žen 81,89 let). Vývoj naděje dožití v letech 2001 – 2018 v okresech MS kraje u mužů a žen (pětileté průměry) a její rostoucí trend znázorňují následující grafy.

Graf 1 Naděje dožití při narození, muži, okresy MSK, 2001-2018

Graf 2 Naděje dožití při narození, ženy, okresy MSK, 2001-2018

Úmrtnost

V roce 2018 zemřelo 13 649 obyvatel kraje, tedy nejvíce od roku 2001. Míra úmrtnosti v roce 2018 činila 11,3 osob na 1 000 obyvatel. Nejvyšší míra úmrtnosti v MS kraji je v okrese Karviná (12,4 osob na 1 000 obyvatel).

Nejčastější příčinou úmrtí stále zůstávají nemoci oběhové soustavy (6 042 osob, tj. 44,3 % všech zemřelých) a novotvary (nádorová onemocnění – 3 261 osob, tj. 23,9 % všech úmrtí).

Novorozenecká úmrtnost (zemřelí do 28 dnů po porodu na počet živě narozených) i **kojenecká** úmrtnost (zemřelí do 1 roku po porodu na počet živě narozených) meziročně kolísá kolem velmi nízkých hodnot. V roce 2018 činila novorozenecká úmrtnost 2,2 a kojenecká úmrtnost 3,4 promile. V absolutních počtech to bylo 42 kojenců a 27 novorozenců v MS kraji.

V následujících tabulkách a grafech je znázorněn vývoj některých demografických ukazatelů MS kraje za 10 let, tj. v letech 2009 – 2018.

Obrázek 1 Stav obyvatel, průměrný věk a index stáří, MS kraj, 2009 – 2018

	2009	2018
Stav obyvatel k 1.7.	1 249 356	1 204 346
v tom: muži	612 403	590 797
ženy	636 953	613 549

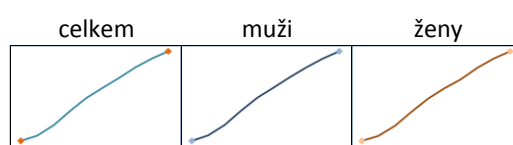
	2009	2018
Stav obyvatel k 31.12.	1 247 373	1 203 299
v tom: muži	610 997	590 516
ženy	636 376	612 783

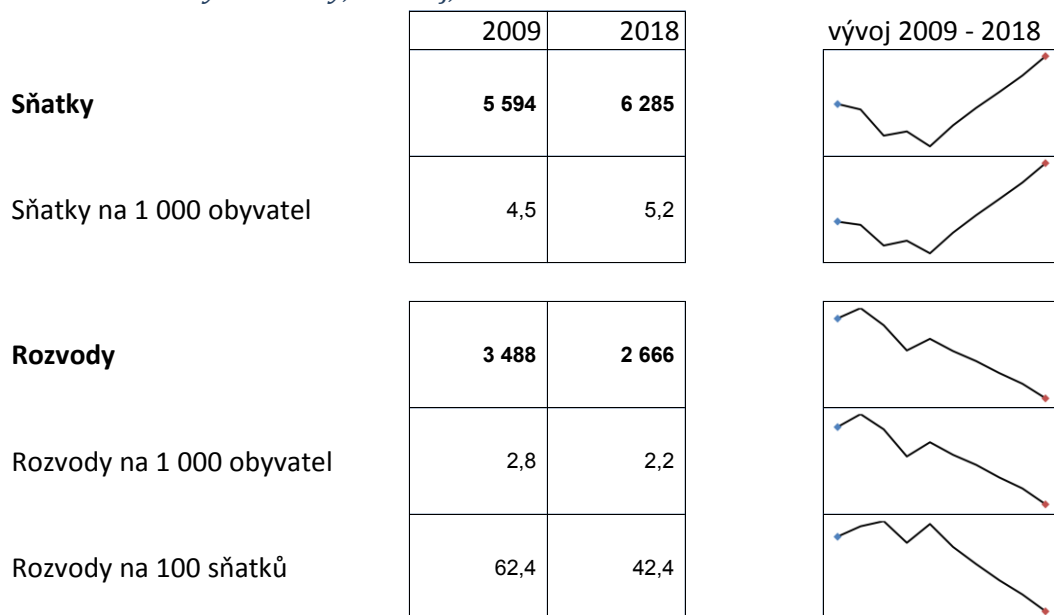
	2009	2018
Průměrný věk	40,4	42,7
muži	38,8	41,1
ženy	41,9	44,2

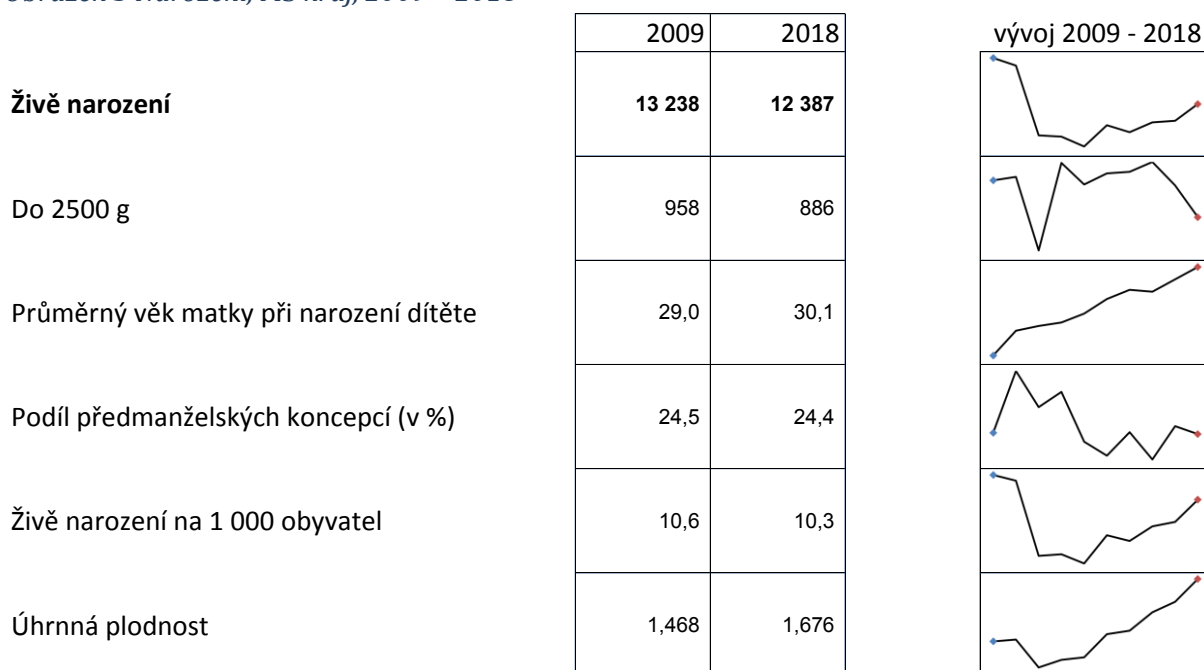
	2009	2018
Index stáří (65+ / 0 -14 v %)	104,3	128,9
muži	80,4	102,6
ženy	129,5	156,6

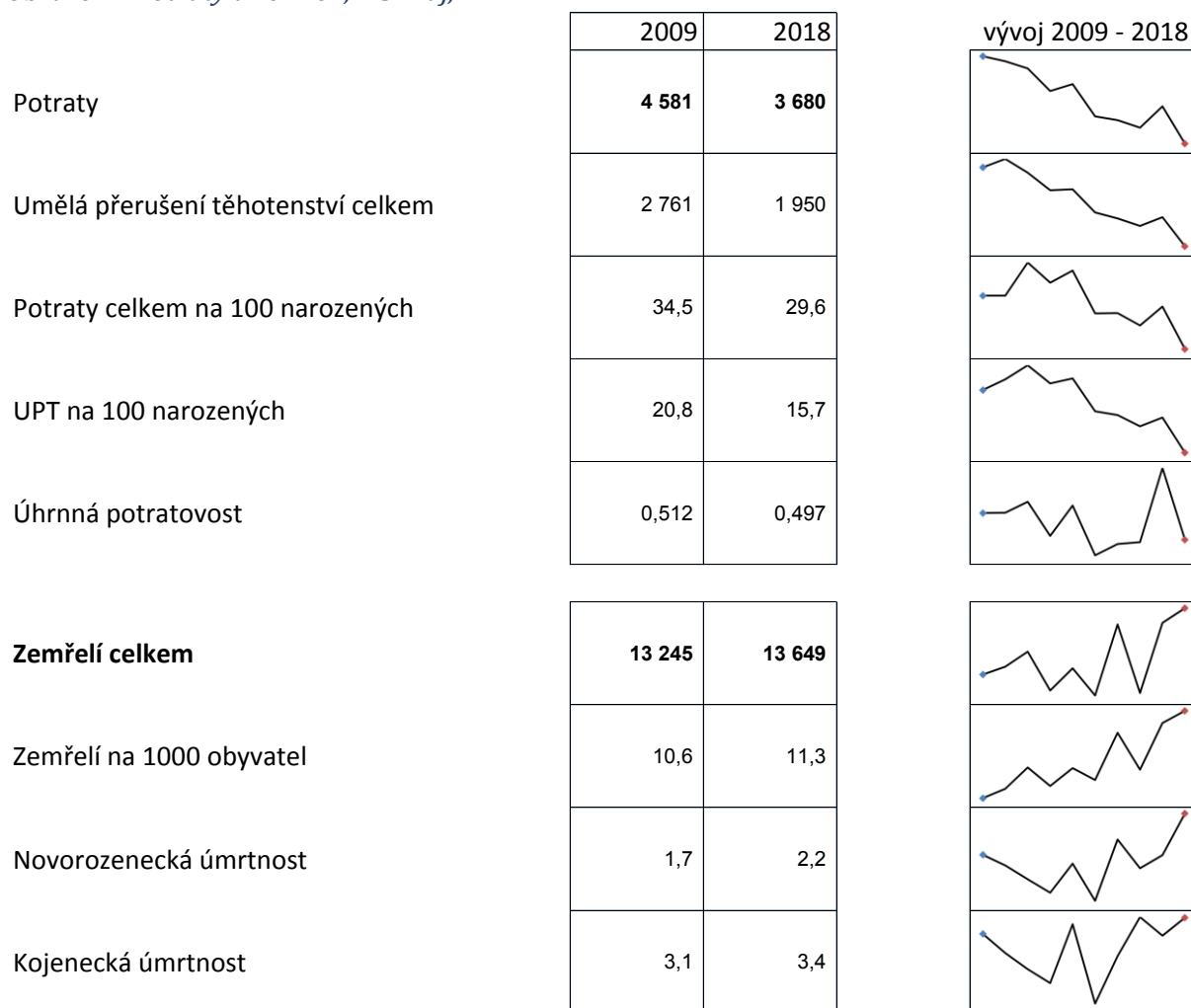
Obrázek 2 Sňatky a rozvody, MS kraj, 2009 – 2018

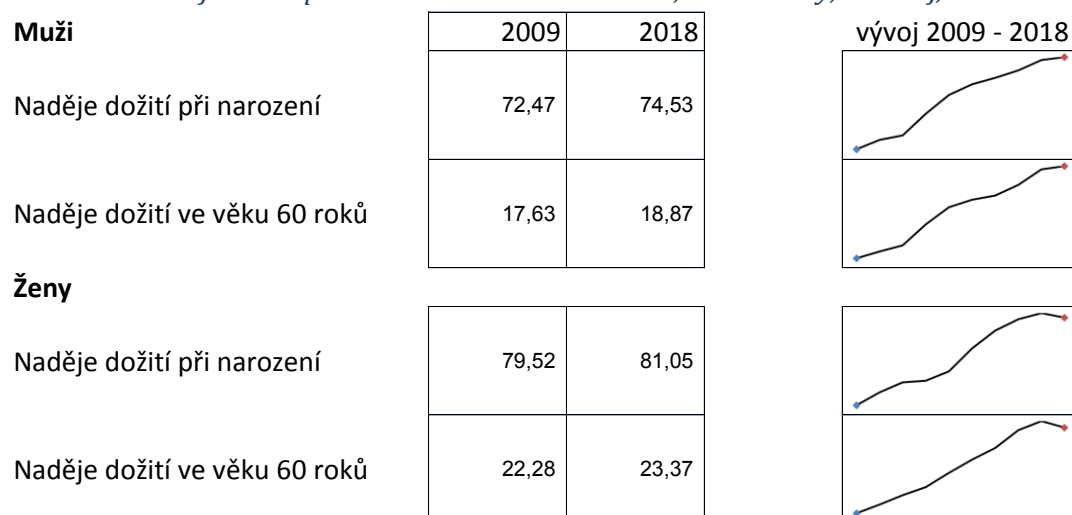
Obrázek 3 Narození, MS kraj, 2009 – 2018

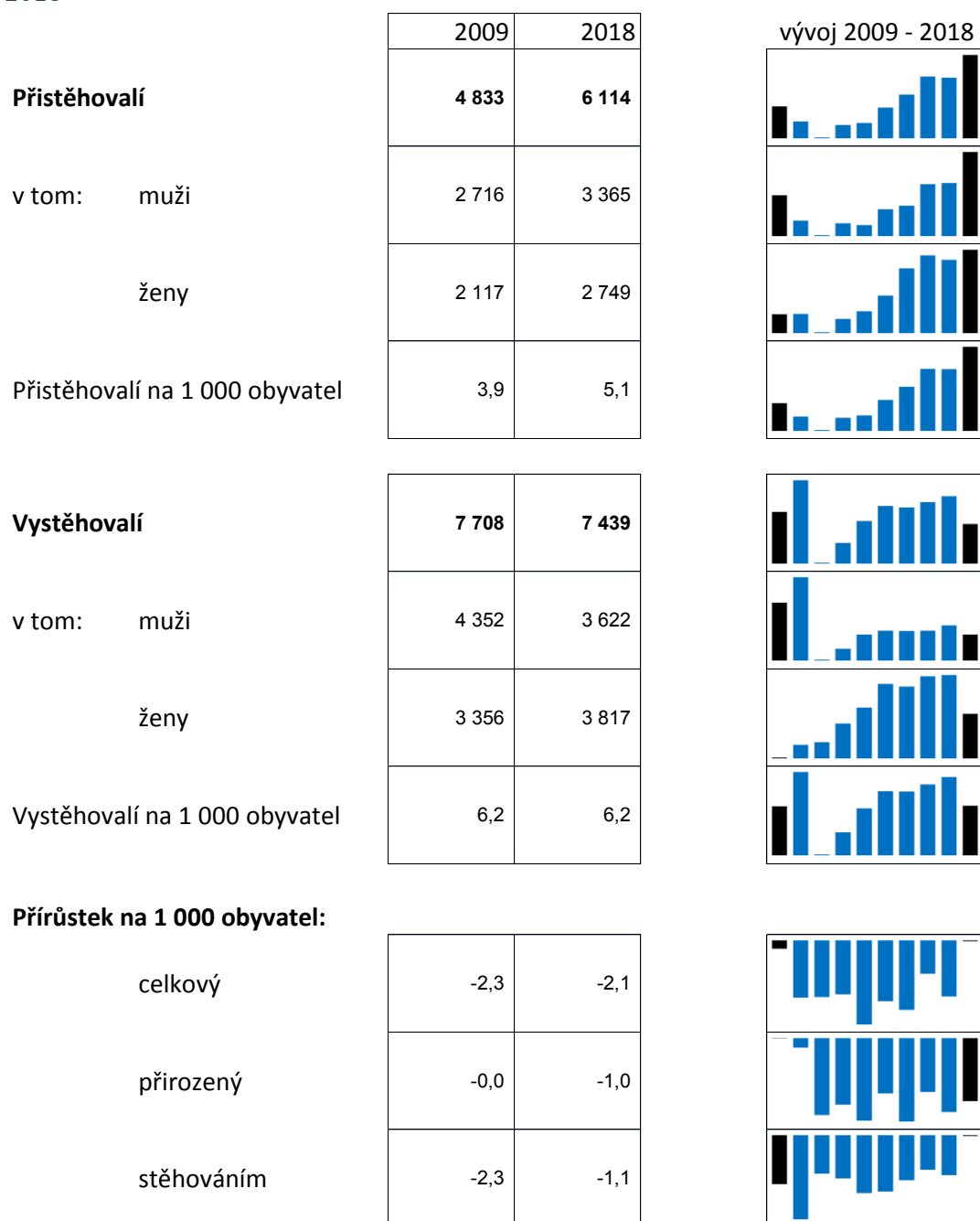
Obrázek 4 Potraty a zemřelí, MS kraj, 2009 – 2018

Obrázek 5 Naděje dožití při narození a ve věku 60 roků, muži a ženy, MS kraj, 2009 – 2018

Obrázek 6 Přistěhovalí, vystěhovalí a přírůstek na 1 000 obyvatel, muži a ženy, MS kraj, 2009 – 2018

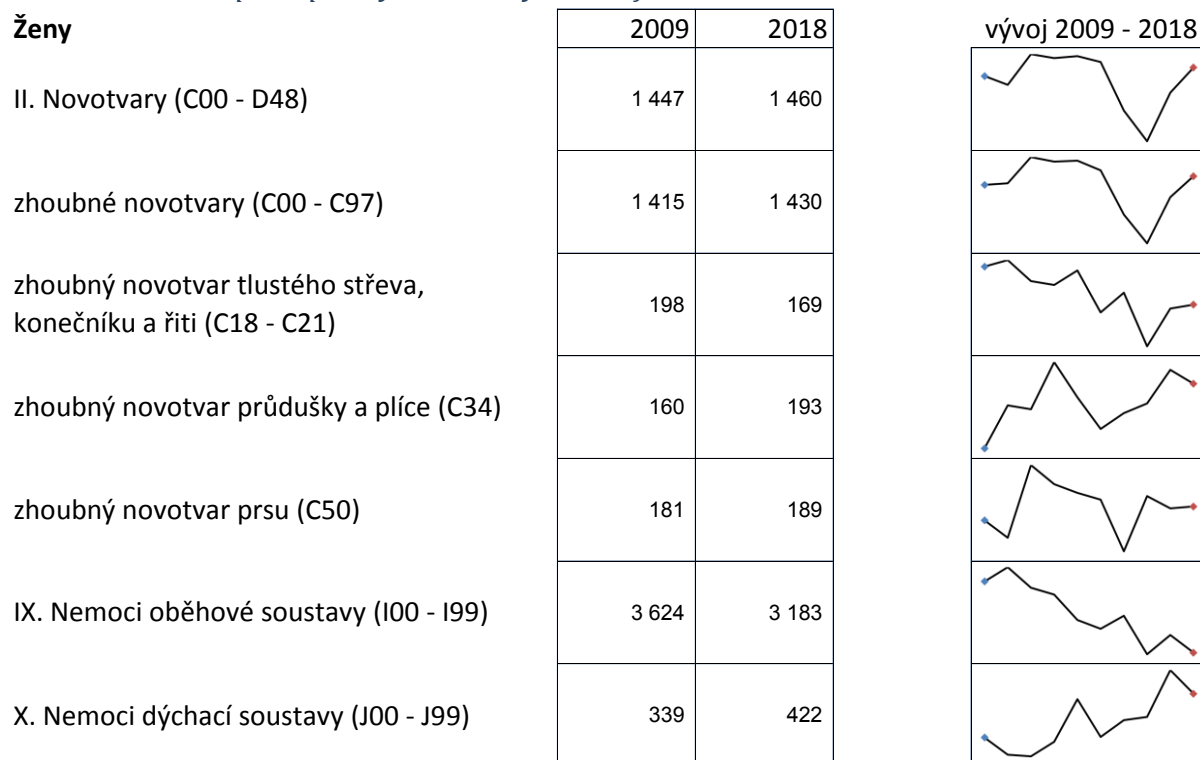
Obrázek 7 Zemřelí podle příčiny úmrtí, celkem, MS kraj, 2009 – 2018

Celkem	2009	2018	vývoj 2009 - 2018
II. Novotvary (C00 - D48)	3 311	3 261	
zhoubné novotvary (C00 - C97)	3 248	3 195	
zhoubný novotvar tlustého střeva, konečníku a řiti (C18 - C21)	491	415	
zhoubný novotvar průdušky a plíce (C34)	613	562	
IX. Nemoci oběhové soustavy (I00 - I99)	6 591	6 042	
X. Nemoci dýchací soustavy (J00 - J99)	786	995	

Obrázek 8 Zemřelí podle příčiny úmrtí, muži, MS kraj, 2009 – 2018

Muži	2009	2018	vývoj 2009 - 2018
II. Novotvary (C00 - D48)	1 864	1 801	
zhoubné novotvary (C00 - C97)	1 833	1 765	
zhoubný novotvar tlustého střeva, konečníku a řiti (C18 - C21)	293	246	
zhoubný novotvar průdušky a plíce (C34)	453	369	
zhoubný novotvar mužských pohlavních orgánů (C60 - C63)	145	131	
IX. Nemoci oběhové soustavy (I00 - I99)	2 967	2 859	
X. Nemoci dýchací soustavy (J00 - J99)	447	573	

Obrázek 9 Zemřelí podle příčiny úmrtí, ženy, MS kraj, 2009 – 2018

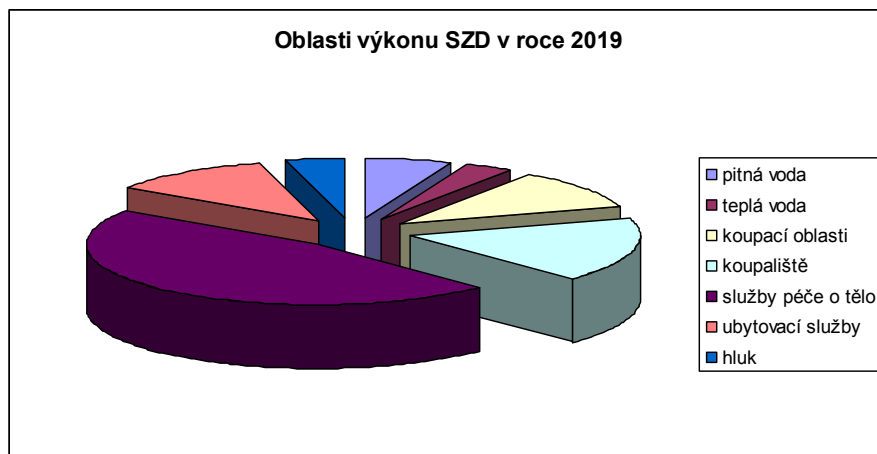

Činnost hygieny obecné a komunální

Kontrolní činnost HOK

Státní zdravotní dozor hygieny obecné a komunální je dlouhodobě zaměřen na oblasti, ve kterých nelze vyloučit možná zdravotní rizika, a to nad vybranými faktory životního prostředí (pitná voda, teplá voda, voda pro koupání v umělých koupalištích i přírodních nádržích a nad hlukem v mimopracovním prostředí) a v zařízeních poskytujících ubytovací služby, služby péče o tělo. Nad uvedenými faktory životního prostředí a službami bylo na území Moravskoslezského kraje v roce 2019 provedeno celkem 1 799 kontrol. Z celkového počtu kontrol byly nedostatky zjištěny ve 235 případech a za tyto nedostatky byla uložena pokuta v úhrnné výši 1 052 000 Kč. Pro ověření podaných podnětů bylo provedeno celkem 147 šetření. Nejčastější nedostatky byly zjišťovány při porušování povinností dodržování provozních řádů, neplnění povinnosti při provozování vodovodů pro veřejnou potřebu či neplnění jakosti vody ke koupání. Překročení hygienického limitu hluku bylo prokázáno v 7 ze 14 provedených akreditovaných měření hluku.

Graf 3 Oblasti výkonu státního zdravotního dozoru odboru hygieny obecné a komunální, 2019

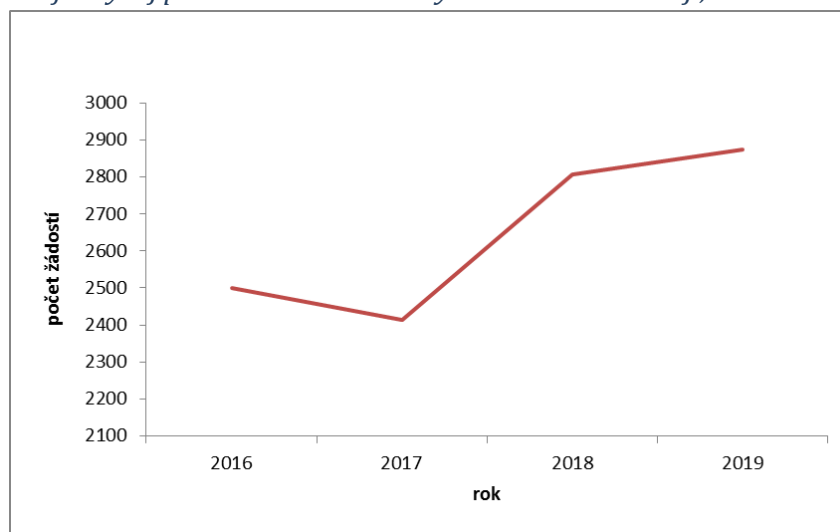
Pozn. Počet kontrol v oblasti služeb péče o tělo odpovídá počtu kontrolovaných fyzicky podnikajících nebo právnických osob, nikoli počtu provozoven s těmito službami

Ostatní činnost

Na základě předložených žádostí investorů, stavebníků nebo příslušných orgánů státní správy jsme vydali celkem 7 768 stanovisek nebo vyjádření. Nejvíce stanovisek je vydáváno k řízením podle stavebního zákona (územní plánování, územní a stavební řízení, kolaudace nebo změny užívání apod.), menší podíl tvoří vyjádření podle zákona č. 100/2001 Sb., o vlivu stavby na životní prostředí nebo podle zákona č.76/2002 Sb., o integrované prevenci. Dále bylo vydáno 1 068 rozhodnutí (časově omezené povolení provozu zdrojů hluku, zákazy použití vody jako pitné, opatření na úseku pohřebnictví apod.).

Již nedílnou součástí preventivního dozoru je posuzování hlukové problematiky při umísťování objektů k bydlení včetně rodinných domů, kdy bylo v rámci tohoto druhu staveb vydáno 2 875 závazných stanovisek. Projevuje se tak pokračující trend v rostoucím počtu posuzování těchto staveb a vydaných závazných stanovisek.

Graf 4 Vývoj počtu žádostí k rodinným domům v MS kraji, 2016 – 2019

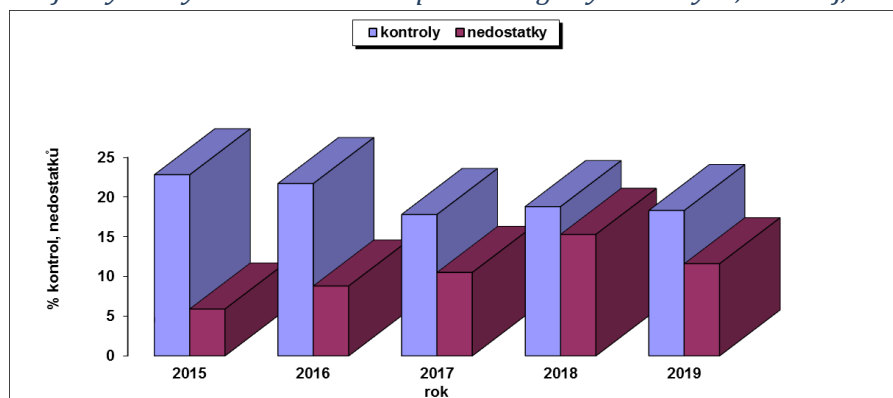

Služby péče o tělo

Činnosti vykonávané v oblasti služeb péče o tělo jsou zákonem o ochraně veřejného zdraví definovány jako činnosti epidemiologicky závažné a jsou nejpočetnější oblastí dozoru v hygieně obecné a komunální. Z celkového počtu více než 4 500 v kraji dozorovaných činností bylo v roce 2019 provedeno 869 kontrol, nejvíce u činností provozovaných v živnosti holičství a kadeřnictví. Zkontrolovali jsme téměř třetinu z cca 1 800 evidovaných provozovatelů. Právě u tohoto typu činností jsou nejčastěji zjišťovány nedostatky v provozní hygieně (nedostatečný úklid, nevhodné používání dezinfekce nebo sterilizace).

V oblastech kosmetických služeb nebo pedikúry, kde je míra rizika s ohledem na možnost poranění vyšší než v kadeřnictví, jsou nedostatky méně časté. Výjimkou jsou stále vietnamské provozovny nehtové modeláže a pedikúry, kde jsou opakovaně sledovány nedostatky, často způsobené a spojené s jazykovou bariérou. Ze 139 provozoven s nejzávažnější epidemiologickou činností s výkonem tetováže, piercingu nebo permanentního make-upu, bylo zkontrolováno celkem 57 provozoven, všechny bez zjištění nedostatků. Kontrolní činností nebylo prokázáno, že by nesprávně poskytnutou službou, poraněním klienta či nedostatečně ošetřenými pomůckami došlo k přenosu infekčního nebo plísňového onemocnění.

Graf 5 Výsledky kontrol činností epidemiologicky závažných, MS kraj, 2015 – 2019

Dlouhodobě poskytujeme školení hygienického minima studentům učebních oborů v oblasti služeb, a také již praktikujícím provozovatelům. V roce 2019 bylo proškolen v celkem 10 cyklech 153 zájemců z oborů kadeřnice, kosmetička a masér.

Ubytovací služby

Z celkového počtu 215 kontrol provedených v ubytovacích zařízeních různého typu (hotel, motel, ubytovna atd.) se jich více než polovina týkala ubytovacích zařízení pro dlouhodobě ubytované (tj. takových, kde je ubytování poskytováno déle než 2 měsíce v období šesti měsíců po sobě jdoucích) a v minulosti v nich byla dozorem zjišťována četná pochybení v plnění povinností spojených s provozem ubytovacích služeb pro dlouhodobě ubytované (nedodržena kapacita zařízení, chybějící provozní řád, nedostatečná provozní hygiena ad.). KHS MSK v této souvislosti rovněž zaznamenává v jednotkách nárůst případů problematického podnikání, pro jehož kontrolu využívá nutnou součinnost různých orgánů a institucí (živnostenský úřad, stavební úřad, Úřad práce, Policie ČR, apod.). Tyto problémy mohou vznikat i v souvislosti se zavedením bezdoplatkových zón nebo formální změnou zařízení na bytové domy – bez povinnosti provozního řádu.

Porušení povinností na úseku ubytovacích služeb bylo zjištěno celkem v 57 případech, jednalo se zejména o porušení povinností spojených s povinnostmi uloženými v provozním řádu ubytovacích služeb, chybějícím provozním řádem, nedostatečnou provozní hygienou. V roce 2019 bylo rovněž započato s intenzivním naplňováním registru HOK (registr hygienické služby pro evidenci zařízení a kontrol prováděných odborem hygieny obecné a komunální) daty o kontrolovaných ubytovacích zařízeních tak, aby tyto údaje byly validní pro předávání dat Úřadům práce.

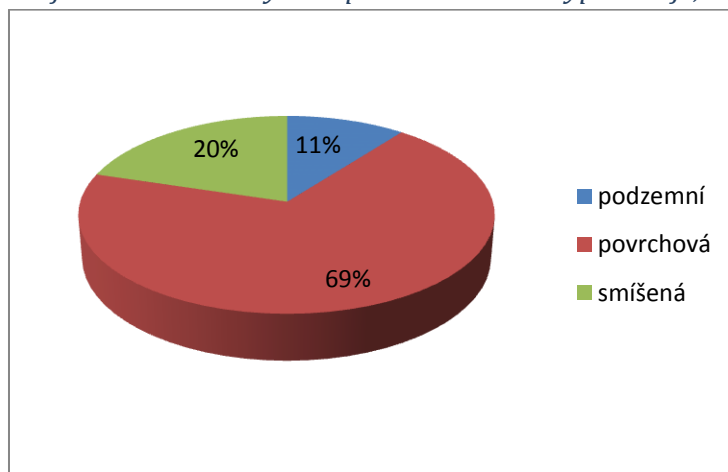
Mezi podanými podněty na nedostatečnou hygienickou úroveň ubytovacích služeb jsou evidovány převážně podněty na možný výskyt štěnic příp. celkovou nedostatečnou hygienickou úroveň zařízení. V případě výskytu štěnic (které nejsou problémem jen ubytoven, ale daleko častěji běžných bytových domů) upozorňuje vždy hygienická stanice na nutnost okamžitého nahlášení správci nebo provozovateli objektu a provedení co nejčasnějšího dezinfekčního zásahu odbornou firmou. Speciální ochrannou DDD (deratizace, dezinfekce, desinsekce) může provozovat pouze osoba, která má odbornou způsobilost a povolení pro tyto účely vydané orgánem ochrany veřejného zdraví. K provádění ochranné DDD smí být používány jen přípravky schválené příslušným orgánem ochrany veřejného zdraví a musí být dodržován návod k jejich použití stanovený jejich výrobcem.

Problematika vod

Zásobování obyvatel pitnou vodou

K zásobování obyvatel pitnou vodou v Moravskoslezském kraji jsou využívány především veřejné vodovody. V roce 2019 bylo na území kraje provozováno 20 velkých vodovodů (zásobujících více než 5 000 obyvatel) a 172 malých vodovodů (zásobujících méně než 5 000 obyvatel). Většina obyvatelstva je zásobována vodou z povrchových zdrojů (69,2 % obyvatel). Voda z podzemních zdrojů tvoří 10,5 % dodávky, zbývajících 20,3 % obyvatel má k dispozici vodu smíšenou (povrchová + podzemní).

Graf 6 Zásobování obyvatel pitnou vodou dle typu zdroje, MS kraj, 2019 - procentuální podíl

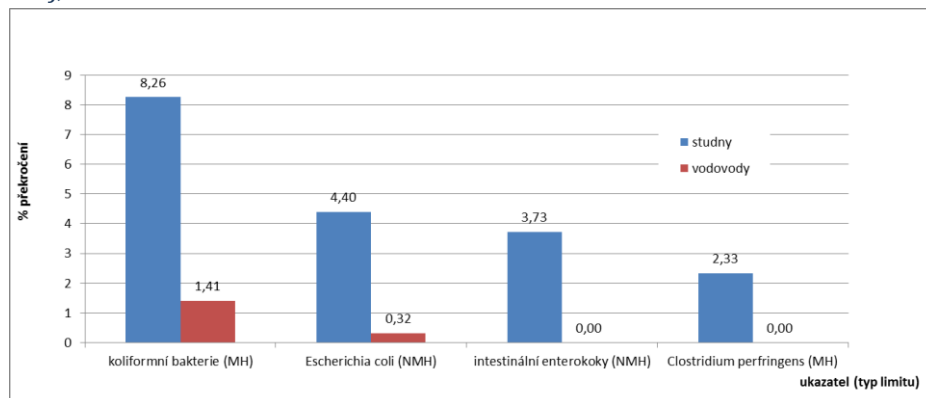
K zásobování pitnou vodou jsou rovněž využívány individuální zdroje pitné vody, přičemž však hygienickému dozoru podléhají pouze ty, které slouží k zásobování veřejnosti (komerční či veřejné studny pro školská, zdravotnická a ubytovací zařízení, restaurační objekty apod.). Jejich počet se průběžně mění, v současnosti je provozováno pro veřejnou potřebu celkem 261 individuálních zdrojů.

V průběhu loňského roku jsme provedli celkem 114 kontrol plnění povinností v oblasti zásobování pitnou vodou, z toho 12 kontrol u provozovatelů velkých vodovodů a 53 malých vodovodů, zbytek u provozovatelů studní. Celkem byla zkontrolována více než třetina registrovaných studní – 7 veřejných a 42 komerčních studní.

Při kontrolách velkých vodovodů nebyly zjišťovány nedostatky. Občasné nedostatky byly zjištěny u provozovatelů malých, převážně obecních vodovodů. Nejčastější problémy se týkají komerčních nebo veřejných studní – v roce 2019 byly nedostatky v mikrobiologické kvalitě vedoucí až k zákazu používání vody jako pitné zjištěny v cca 20 % kontrol studní. Nevyhovující mikrobiologická kvalita vody, která je potvrzena přítomností tzv. indikátorů fekálního znečištění, může být příčinou vzniku řady onemocnění zejména gastrointestinálního traktu, projevující se střevními a zažívacími problémy, spojenými s úpornými průjmy. Indikátory fekálního znečištění mohou rovněž signalizovat přítomnost virů, prvoků a parazitů. Podle konkrétního přítomného agens dochází k onemocnění jako např. onemocnění jater, průjmových onemocnění apod.

Na základě výsledků zaslanych provozovateli i hygienickou službou do IS PiVo lze konstatovat, že hygienicky nejzávažnější limit typu NMH (nejvyšší mezní hodnota), jehož překročení vylučuje použití vody jako pitné, byl ve vzorcích odebraných z vodovodů v roce 2019 překročen pouze v pěti ukazatelích – *Escherichia coli*, chlorečnany, olovo, arsen a trichlormetan. Podíl nevyhovujících výsledků v žádném z uvedených ukazatelů nepřesáhl 1 %. V ukazatelích s mezní hodnotou, jehož překročení nepředstavuje akutní zdravotní riziko, byl limit nejčastěji překročen v ukazateli železo (6,7 % vzorků). Ve vzorcích pitné vody odebraných ze studní byly obdobně jako u vodovodů překročeny limity u ukazatelů *Escherichia coli*, chlorečnany a trichlormetan, intestinální enterokoky, bromičnany, dusičnany, chloritany a fluoridy.

Graf 7 Překročení limitů mikrobiologických ukazatelů v pitné vodě, srovnání vodovodů a studní, MS kraj, 2019

V roce 2019 byly vzorky pitné vody odebrány i jako součást epidemiologických šetření průjmových onemocnění. Souvislost mezi kvalitou pitné vody ze zdrojů veřejného zásobování a průjmovým onemocněním nebyla ani v jednom z šetřených případů prokázána. Zdrojem nákazy v jednom případě onemocnění virovou hepatitidou A z kontaminované vody byla soukromá studna.

Občané mají možnost získat informace o kvalitě pitné vody přímo u dodavatele nebo také na územních pracovištích krajské hygienické stanice, a to na oddělení hygieny obecné a komunální.

Novelizací zákona č. 258/2000 Sb. z 1.11 2017 se provozovatelům veřejných vodovodů a studní pro veřejnou potřebu nově ukládá povinnost provést posouzení rizik systému zásobování pitnou vodou, které je součástí provozního řádu. Stávající provozní řády musí být aktualizovány nejpozději do 31. 10. 2023. Podrobné informace k dané problematice lze získat na stránkách Státního zdravotního ústavu v Praze.

Koupaliště a koupací oblasti

Koupání patří mezi významné zdraví prospěšné aktivity, avšak je spojeno i s potenciálním zdravotním rizikem. Za účelem minimalizace zdravotních rizik z koupání jsou stanovena legislativní pravidla, která musí provozovatelé těchto služeb dodržovat. V letní koupací sezóně jsou ke koupání využívána jak letní umělá či přírodní koupaliště, tak i vodní plochy, které nemají svého provozovatele. Kvalita vody na vodních plochách bez provozovatele uvedených v seznamu vod ke koupání (pro každou koupací sezónu je vydáván MZ ČR), je v průběhu koupací sezóny pravidelně sledována hygienickou službou.

V roce 2019 jsme provedli celkem 320 kontrol umělých koupališť a saun. Ve 36 případech byly zjištěny nedostatky v provozní hygieně, ve vedení provozních záznamů nebo v kvalitě vody ke koupání. Nevyhovující kvalita vody ke koupání zejména v mikrobiologických ukazatelích může způsobit např. záněty kůže, vlasových váčků, středního ucha nebo zevního zvukovodu, dále infekce urogenitálního traktu, záněty žaludku a střev, či výsev bradavic na kůži z kontaminovaných pevných ploch. Za zjištěné nedostatky byly uloženy pokuty v celkové výši 127 000,- Kč.

V režimu přírodního koupaliště bylo provozováno 16 vodních ploch či nádrží, včetně dvou přírodních koupacích biotopů (koupaliště vybavené přírodním způsobem čištění vody). Oproti minulým koupacím sezónám byly do Seznamu vod ke koupání zařazeny nově nádrže na Bohumínsku – Kališovo a Vrbické jezero.

Obrázek 10 Kališovo jezero – není vodní květ jako vodní květ

Pravidelné vzorkování kvality vody bylo zahájeno začátkem května a ukončeno v posledním týdnu měsíce srpna. Obdobně jako v minulých letech byla do poloviny koupací sezóny kvalita vody na všech

koupacích místech vyhovující. S postupujícím létem došlo v některých nádržích k výraznému zhoršení jakosti vody vlivem nárůstu sinic.

Po celou koupací sezónu byly nádrže Brušperk a Těrlická přehrada hodnoceny oranžovým sluníčkem pro možné riziko onemocnění cercáriovou dermatitidou, kdy v průběhu roku 2018 byla v těchto vodách prokázána přítomnost cercárií, včetně výskytu klinických příznaků tohoto onemocnění u lidí. V průběhu roku 2019 byl rovněž potvrzen masivní výskyt cercárií ve vzorcích vodních plžů sebraných na výše uvedených vodních plochách, avšak z těchto lokalit nebyl v průběhu koupací sezóny hlášen žádný případ onemocnění cercáriovou dermatitidou. Více informací lze získat na stránkách Státního zdravotního ústavu v Praze.

Obrázek 11 Přírodní koupací biotop ve Studénce

Informace o jednotlivých koupacích místech, včetně aktuální jakosti vody, jsou v době letní rekreační sezóny dostupné na webových stránkách KHS MSK (www.khsova.cz) a na webových stránkách ministerstva zdravotnictví (www.mzcr.cz). Souhrnné informace o koupání za celou republiku lze získat na portále www.koupacivody.cz.

Vývoj kvality vody v koupací sezóně 2019 v jednotlivých nádržích je znázorněn na následujících obrázcích.

Obrázek 12 Přírodní koupaliště na povrchových vodách, vývoj jakosti vody v koupací sezóně 2019

Místo / Datum	13.05	20.05	30.05	06.06	13.06	20.06	27.06	04.07	11.07	18.07	25.07	01.08	08.08	15.08	22.08	29.08
Karviná																
Karvinské moře	×	×	×	☺	×	☺	×	☺	×	☺	×	☺	×	☺	×	×
Opava																
Štěrkovna Hlučín	×	×	☺	×	☺	×	☺	×	☺	×	☺	☺	☺	×	☺	×

Obrázek 13 Přírodní koupaliště – „nádrže ke koupání“, vývoj jakosti vody v koupací sezóně 2019

Místo / Datum	13.05	20.05	30.05	06.06	13.06	20.06	27.06	04.07	11.07	18.07	25.07	01.08	08.08	15.08	22.08	29.08
Opava																
Štěrkovna Hlučín - Bazén B1	×	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	😞	😊	😊	×	😊	×
Areál koupaliště Na Hrázi Darkovice	×	×	×	😊	×	😊	×	×	×	😊	😊	×	😊	×	×	×
Ostrava																
Letní koupaliště Poruba	×	×	×	×	😊	×	😊	×	×	😊	😊	😊	×	😊	×	😊
Klímkovice - Velká nádrž	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	×	×	×
Klímkovice - Malá nádrž	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	×	×	×
Frýdek-Místek																
RA Krkoška - velká nádrž	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	×	😊	×	😊	×	×	×
RA Krkoška - malá nádrž	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	×	😊	×	😊	×	×	×
Wellness Hotel Bahenec – velká nádrž	×	×	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	😊	×	×	×	×
Wellness Hotel Bahenec – malá nádrž	×	×	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	😊	×	×	×	×
Nádrž u chaty Dukla, Čeladná	×	×	×	×	×	×	😊	×	×	😊	😊	×	×	😊	×	×
Nádrž u Horského hotelu Čeladenka	×	×	×	×	×	×	😊	×	×	😊	😊	×	×	😊	×	×
Nový Jičín																
Tošovice, areál Heipark	×	×	×	×	×	×	😊	😊	×	×	×	×	😊	×	×	😊

Obrázek 14 Přírodní koupaliště se systémem přírodního způsobu čištění vody - „Přírodní biotopy“ – vývoj jakosti vody v koupací sezóně 2019

Místo / Datum	13.05	20.05	30.05	06.06	13.06	20.06	27.06	04.07	11.07	18.07	25.07	01.08	08.08	15.08	22.08	29.08
Bruntál																
Úvalno, plovárna Na výsluní	×	×	×	×	😊	×	×	×	😞	😞	😊	×	×	×	×	😊
Nový Jičín																
Přírodní koupací biotop ve Studénce	×	×	×	×	×	×	×	×	😊	×	😊	😊	😊	×	😊	×

Obrázek 15 „Koupací oblasti“ – vývoj jakosti vody v koupací sezóně 2019

Místo / Datum	13.05	20.05	30.05	06.06	13.06	20.06	27.06	04.07	11.07	18.07	25.07	01.08	08.08	15.08	22.08	29.08
Bruntál																
VN Slezská Harta – Leskovec nad Moravicí	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
VN Slezská Harta – Roudno I.	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
VN Slezská Harta – Nová Pláň	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
Rybník Tvrdkov	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
Rybník Edrovice	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
Rybník Pod hradem – Bohušov	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
Lom Svobodné Heřmanice	×	😊	×	×	×	😊	×	×	×	😊	×	×	×	😊	×	×
Frýdek - Místek																
VN Baška	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Brušperk I	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Olešná – Palkovice	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Olešná – Místek	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Žermanice – Dolní Domaslavice	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Žermanice – Lučina	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Žermanice – Soběšovice	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
Karviná																
Pískovna - Vrbické jezero	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
Pískovna - Kališovo jezero	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
VN Těrlická přehrada - Pacalůvka	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
VN Těrlická přehrada - Pod Motelem	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
VN Těrlická přehrada - Těrlicko střed	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
Nový Jičín																
VN Údolí mladých - Bílovec	×	×	×	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Čerták - Nový Jičín	×	×	×	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Kacabaja - Hodslavice	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
VN Větrkovice - Kopřivnice	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×
Opava																
Stříbrné jezero - Opava	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊	×	😊
VN Budišov nad Budišovkou	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×

Legenda k celoroční charakteristice sezóny

- 😊 voda vhodná ke koupání
- 😊 voda vhodná ke koupání s mírně zhoršenými vlastnostmi
- 😊 zhoršená jakost vody (zdravotní riziko pro vnímavé jedince)
- 😊 voda nevhodná ke koupání
- 😊 voda nebezpečná ke koupání – zákaz koupání

Hluk a neionizující záření v životním prostředí

Hluková problematika je soustředěna jak v oblasti preventivního hygienického dozoru, tak státního zdravotního dozoru. Preventivní hygienický dozor je zaměřen na celý schvalovací proces stavby od územního řízení stavby přes stavební řízení, zkušební provoz až po její kolaudaci, u významných staveb se jedná rovněž o posuzování v rámci SEA a EIA (posuzování vlivů na životní prostředí). Preventivním hygienickým dozorem se rozumí také posuzování změn územních plánů měst a obcí. Státní zdravotní dozor v oblasti hluku v životním prostředí je zaměřen na kontrolní činnost zkolaudovaných a již fungujících provozoven zejména na základě podnětů občanů. Významný podíl prevence v oblasti hluku se týká hluku z dopravy, na území Moravskoslezského kraje je to hlavně silniční a železniční doprava. V roce 2019 byl dokončen a uveden do zkušebního provozu severní obchvat Opavy a byla zahájena II. etapa navazující na tento obchvat. Rovněž byla zahájena II. etapa

výstavby obchvatu Frýdku-Místku. Ze staveb dopravních komunikací, které mají mít do budoucna zásadní vliv na celkovou plynulost dopravy, lze uvést například dlouho očekávané zprovoznění silnice „Prodloužená Rudná“ nebo ul. Prodloužená Mostní v Ostravě Hrabové, která odvádí tranzitní nákladní, i velkou část osobní dopravy, mimo obydlenu část obce Hrabové, která je soustředěna podél ulice Paskovské. V současné době je v procesu schvalování navazující komunikace Prodloužená Mostní II, která řeší odklon dopravy z ul. Krmelínská, přičemž cílem je snížení hladiny hluku z provozu na ul. Krmelínská a tudíž snížení rizik a dopadů na zdraví obyvatel v dotčené lokalitě.

Jak v Opavě, tak i ve Frýdku-Místku byl v minulosti zvýšený hluk z dopravy obsahem četných podnětů občanů. Hygienické limity hluku jsou dosud u komunikací vedoucích skrze město Frýdek-Místek dlouhodobě překračovány a jsou zde rozhodnutím stanovena časově omezená povolení překračování hladin hygienických limitů vázaná právě na termíny dokončení trvalých objízdných tras.

V roce 2019 bylo vydáno jedno rozhodnutí o časově omezeném povolení překračování hladin hygienických limitů z dopravy, a to pro dálnici D1 v úseku kolem obce Klimkovice, kde bylo zjištěno překračování hladin hygienických limitů hluku. Toto časově omezené povolení bylo vydáno s ohledem na délku realizace protihlukových opatření, jelikož není možný odklon dopravy na jinou pozemní komunikaci tak, aby byly v obci Klimkovice splněny hygienické limity hluku ještě před realizací protihlukových opatření.

Na základě zjištěného překračování hladin hluku z provozu výrobního areálu společnosti Hanon Systems Autopal s.r.o. bylo v roce 2019 uděleno časově omezené povolení i pro tento stacionární zdroj hluku. Povolení bylo vydáno zejména pro možnost realizace rozsáhlých protihlukových opatření při zachování provozu společnosti. Provoz závodu je tak možný pouze na základě plnění podmínek spočívajících v postupné realizaci protihlukových opatření a komplexním hodnocení hluku z provozu závodu po dobu vydaného časově omezeného povolení.

V 7 případech byla prodloužena již vydaná časově omezená povolení vybraných dopravních staveb, u kterých došlo ke zdržení většinou v procesu schvalování projektové přípravy realizace protihlukových opatření. Naopak bylo dokončeno mnoho nových protihlukových opatření podél komunikací – Mosty u Jablunkova, Český Těšín, Baška – Hodoňovice ad.

Z celkového počtu 138 podnětů na hluk se téměř třetina týkala sousedských hluků (tj. působený hlasovými projevy lidí a zvířat a činnostmi spojenými s běžným užíváním objektu pro bydlení) nebo hluku na veřejných prostranstvích, jejichž řešení spadá v prvním případě do oblasti občansko-právního sporu a v druhém případě do kompetencí obcí. Akreditované měření hluku z dopravy bylo provedeno v 13 případech na významných silničních nebo železničních komunikacích, z čehož v 5 případech bylo prokázáno překročení hygienických limitů hluku. Nezanedbatelnou položkou v počtu řešených stížností byly také podněty na hluk ze stacionárních zdrojů hluku, např. na hluk z průmyslových areálů, tepelných čerpadel, chladících jednotek apod. Z provedených 14 kontrol stacionárních zdrojů hluku bylo v 5 případech prokázáno překročení hygienického limitu. Z celkového počtu podnětů na hluk bylo přibližně 25 % procent těchto podnětů oprávněných.

Problematika **neionizujícího záření** byla v roce 2019 posuzována výhradně v preventivním dozoru, tj. posuzováním dokumentací pro nové zdroje nebo jejich rozšiřování (nejčastěji pro bezdrátové sdělovací sítě – televizní a rozhlasové vysílače, základnové stanice mobilních operátorů a jiné). Celkem bylo posouzeno 250 žádostí, přičemž doložené výpočty nebo výsledky měření ve všech

případech s velkou spolehlivostí dokládají dodržení přípustných hodnot neionizujícího záření a tím splnění požadavků Nařízení vlády č. 291/2015 Sb., o ochraně zdraví před neionizujícím zářením.

Společné stravování

Zaměření a celkové výsledky kontrol

Jednou z dozorových oblastí Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje je kontrola provozoven společného stravování. Za nejrizikovější je považováno stravování ve zdravotnictví a sociálních službách, závodní stravování a VŠ menzy, ve kterých jsou kontroly prováděny s vyšší frekvencí. Pravidelně jsou kontrolovány i klasické restaurace, bufety, bistra, kavárny, a součástí kontrolní činnosti je také stánkový prodej občerstvení při různých jednorázových akcích.

V roce 2019 bylo provedeno celkem 2 478 kontrol. Za zjištěné závady bylo uloženo 842 sankcí v celkové výši 3 462 000 Kč, průměrná výše sankce dosáhla 4 100 Kč.

Kontroly ve stravovacích provozech probíhají standardně dle nastavených postupů. Část kontroly je věnována stavebně technickému stavu provozovny, dostatečnému počtu pracovních ploch, dřezů, umývadel a chladicí techniky. Další důležitou oblastí je kontrola čištění a sanitace, zajištění přívodu pitné a teplé vody a dodržování zásad osobní a provozní hygieny, včetně odstraňování odpadů. Zásadní součástí kontroly je ověření správného zacházení s potravinami, zejména dodržování stanovené skladovací teploty a data spotřeby u potravin i hotových pokrmů. Prioritně je sledováno, jak je provozovatel schopen zabránit křížové kontaminaci, tedy přenosu patogenních mikroorganismů ze syrového masa, vajec, syrových ryb a ze znečištěné kořenové zeleniny na hotové pokrmy, které již neprochází další tepelnou úpravou.

Hygienické nedostatky byly konstatovány přibližně v 1/3 provozoven. K nejčastějším závadám patřilo neudržování provozní hygieny (19 %), prošlá data použitelnosti u potravin a surovin (13 %) a nezabránění křížové kontaminaci (10 %). Poměrně často je zjišťován nevyhovující stavebně technický stav provozovny (11 %). Chybějící nebo nesprávné značení alergenů bylo konstatováno v 5 % kontrol. Uvedené závady zvyšují riziko ohrožení bezpečnosti pokrmu a v konečném důsledku i zdraví konzumenta. Chybné značení alergenů přítomných v pokrmu pro spotřebitele znamená riziko zdravotních komplikací, pokud by se na údaje poskytnuté provozovatelem spolehnul.

Příklady zjištěných závad:

Obrázek 16 Nevyhovující čistota provozu, umývadlo nedostupné k použití

Obrázek 17 Potraviny neznámého původu, bez značení I

Obrázek 18 Potraviny neznámého původu, bez značení II

V závažných případech bylo z důvodu ochrany veřejného zdraví v roce 2019 vydáno celkem 195 opatření. Ve většině případů se jednalo o nařízení sanitace, vyřazení potravin neznámého původu nebo s prošlým datem použitelnosti, pozastavení činnosti nebo uzavření provozovny.

Vzorky pokrmů

Mezi nejčastější původce infekčních onemocnění z potravin patří salmonely a kampylobaktery, které při dostatečné infekční dávce mohou vyvolat průjemy, bolesti břicha, zvracení, teploty. Některé mikroorganismy např. stafylokoky, *Bacillus cereus* tvoří toxické látky, tzv. enterotoxiny, vyvolávající

akutní příznaky otravy z potravin, projevující se rovněž průjmy, křečemi, bolestmi hlavy a zvracením. Nejdůležitějším preventivním opatřením směřujícím k zamezení přenosu těchto patogenů je pravidelné a důkladné mytí rukou, udržování čistoty pracovních ploch a veškerého nádobí a nářadí používaného při přípravě pokrmů. Zásadní význam má oddělené zpracování syrového masa, ryb a vajec a následné důkladné propečení či provaření pokrmů. Tyto zásady platí samozřejmě nejen v provozovnách stravovacích služeb, ale i v domácnostech.

V roce 2019 bylo odebráno 332 vzorků potravin a pokrmů, včetně 56 stěrů z prostředí. Z vyšetřených vzorků bylo 46 tj. 14 % vyhodnoceno jako nevyhovující.

Po mikrobiologické stránce nevyhovělo 33 vzorků, z toho 9 stěrů z prostředí. Laboratorní analýzy byly zaměřeny na přítomnost patogenních a podmíněně patogenních mikroorganismů (*Listeria monocytogenes*, *Salmonella spp.*, *termotolerantní Campylobacter*, *Staphylococcus*, *Bacillus cereus*) a také na přítomnost indikátorových mikroorganismů (koliformní, *Enterobacteriaceae*), které ve vyšších počtech ukazují na nedostatečnou hygienickou úroveň provozu a nedodržování sanitačních postupů. Typy odebraných vzorků zahrnovaly drůbeží speciality a hamburgery, šlehačkové a žloutkové cukrářské výrobky, majonézové saláty a chlebíčky, zmrzliny a ledové tříště.

Jedním ze zajímavých výsledků byl pozitivní nález *Salmonella Enteritidis* a *Salmonella Infantis* u 8 vzorků syrového kuřecího masa odebraných v souvislosti s šetřením alimentárních onemocnění. U dalšího vzorku pokrmu (vepřové koleno) došlo k pozitivnímu záchytu *Listeria monocytogenes*. Ostatní pozitivní nálezy se týkaly přítomnosti vysokého počtu stafylokoků, koliformních a *Enterobacteriaceae* v cukrářských výrobcích, ve zmrzlinách a stěrech z prostředí.

Po chemické stránce nevyhovělo 13 vzorků z důvodu nedodržení doporučeného obsahu NaCl (kuchyňská sůl) v pokrmech podávaných v domovech pro seniory, kdy hodnoty byly dvojnásobné až trojnásobné. Aktuální spotřeba kuchyňské soli, přesněji řečeno sodíku, přispívá ke zvýšenému výskytu kardiovaskulárních, renálních a některých dalších onemocnění konzumentů. Pro dospělé je, podle Evropského úřadu pro bezpečnost potravin (EFSA), referenční hodnota příjmu soli 6 g denně. V přepočtu by měl oběd, který se na celkovém denním stravování podílí z 35%, obsahovat do 2,1 g soli.

Podněty

V roce 2019 bylo šetřeno celkem 215 podnětů, z toho 123 se týkalo kvality pokrmů či hygienické úrovně provozoven a 92 podnětů obsahovalo údaje o zdravotních potížích po konzumaci potravin z distribuční sítě, nebo pokrmů podávaných v provozovnách stravovacích služeb. Z celkového počtu podnětů bylo 101 vyhodnoceno jako oprávněné (46 %). Značný počet podnětů (111) byl z důvodu věcné nepříslušnosti postoupen k šetření jiným dozorovým orgánům (SZPI, KVS, SÚ, ČOI).

Občané si nejčastěji stěžovali na celkovou nevyhovující hygienu provozu, neudržování čistoty sanitárních zařízení a konzumačních místností a na nehygienické chování personálu. Velkou skupinu tvořily podněty na kvalitu pokrmů, použití prošlých potravin, zápach, nedopečené maso, přepálené oleje. Vyskytly se i podněty na nedodržování zákazu kouření nebo na pohyb zvířat v zázemí provozovny.

Zdravotní potíže po konzumaci potravin udávalo celkem 391 osob. Součástí následných šetření byly odběry vzorků podezřelých potravin, přičemž v roce 2019 nebyla prokázána přímá souvislost jejich konzumace s onemocněním.

Tabulka 2 Analýza podnětů HV

Předmět podnětu	Celkem závad	Oprávněný	Neoprávněný	Sankce	Předání podnětu SZPI, SVS, ČOI,
zdravotní potíže po konzumaci	92	36	56	153 000	0
zacházení s potravinami a jejich kvalita	75	34	41	126 000	45
osobní a provozní hygiena, stav provozovny	62	29	32	138 000	66
kouření	20	11	9	68 000	0
celkem	249*	110*	139*	485 000	111

*Některé podněty obsahují více typů závad

Specifické kontroly ve vybraných typech stravovacích provozů

Kontroly kvality fritovacích olejů

Ve stravovacích provozech jsme provedli 243 měření obsahu polárních látek, což je skupina chemických sloučenin, z nichž některé mají karcinogenní účinek, vznikajících v oleji ve zvýšené míře při fritování. K měření jsme použili přístroj TESTO 270. Téměř v 10 % případů byl olej za hranicí použitelnosti. Tento způsob kontroly stavu fritovacího oleje se ukázal jako velice efektivní a měl rovněž pozitivní dopad na přístup provozovatelů k pravidelné výměně olejů.

Čistota prostředí v restauracích

V rámci této akce byly odebrány vzorky stěrů z pracovních ploch, náčiní a náradí určených pro přímý kontakt s hotovými pokrmy (naběračky, kleště na zeleninu, košík na uzeniny, šlehací kotlík na pomazánky, nože, talíře, gastronádoby). Pozitivní nálezy byly konstatovány v 25 % stěrů. Obsahovaly zejména bakterie ze skupiny tzv. indikátorových mikroorganismů, kam patří např. koliformní bakterie nebo bakterie z čeledi Enterobacteriaceae, jejichž přítomnost ve stěru sice přímo nepředstavuje ohrožení zdraví spotřebitele, ale v tomto případě indikuje nedodržení správných čistících a desinfekčních postupů. Provozovatelům bylo nařízeno provedení důkladné sanitace uvedeného kuchyňského vybavení.

Posouzení nutriční hodnoty pokrmů v zařízeních sociálních služeb

V 6 zařízeních s celodenním stravováním seniorů byla provedena laboratorní analýza poskytované stravy z hlediska obsahu energie, bílkovin, tuků, sacharidů, vlákniny a soli a rovněž podrobnější rozbor jídelníčků. K vyhodnocení byla použita potravinová pyramida ministerstva zdravotnictví z roku 2005 a referenční hodnoty pro přívod živin DACH. Laboratorní výsledky ukázaly nadlimitní dávky tuků, sacharidů a bílkovin u žen, u mužů byly nad limitem pouze bílkoviny. Plnění výživové doporučené dávky u soli bylo u obou skupin více jak dvojnásobné, u vlákniny bylo v normě. Rozborem měsíčních jídelníčků dle potravinové pyramidy, bylo zjištěno, že poskytovaná strava obsahovala dostatečné množství ryb, luštěnin a potravin s obsahem vitamínu C, ale zcela nenaplnovala nutriční doporučení příjmu zeleniny, ovoce, mléka a mléčných výrobků, potravin s obsahem železa, vápníku a vitamínu D. Příliš často byly podávány uzeniny a také sladké pokrmy. S provozovateli jednotlivých

zařízení byly projednány návrhy na změny v jídelníčku vedoucí ke zvyšování vhodnosti a kvality nabízené stravy pro danou kategorii strávníků.

Stravovací služby (pro děti, žáky, studenty)

V Moravskoslezském kraji jsme v roce 2019 evidovali 1 404 provozoven stravovacích služeb (školní jídelny, školní jídelny – vývařovny, školní jídelny – výdejny, školní kantýny, ostatní stravovací služby), kontroly byly provedeny v 703 z nich. Podmínky pro přípravu a výdej stravy pro děti a mladistvé, kvalita a pestrost podávaných pokrmů, a také úroveň znalostí pracovníků těchto provozů jsou ve většině na velice dobré úrovni. Hygienické nedostatky jsou zjišťovány pouze v cca 10 %. Jednalo se zejména o neuplatňování znalostí nutných k ochraně veřejného zdraví při výkonu epidemiologicky závažné činnosti, o nedodržení postupů HACCP, nedodržení podmínek pro skladování potravin, prošlé záruční lhůty, nezajištění vyhovujícího stavebně – technického stavu provozovny nebo nesprávné značení potravin. Nedodržením výše uvedených požadavků může mít za následek ohrožení zdraví v podobě alimentární nákazy u konečných spotřebitelů, kterými jsou děti resp. citlivá část populace.

Účinnost čištění a dezinfekce ve stravovacích provozech pro děti, žáky, studenty

Bylo zkontrolováno celkem 12 zařízení. Byly odebrány vzorky z čistých pracovních ploch, předmětů, instalací a zařízení, ve kterých se stanovovaly kvalitativně Enterobacteriaceae, které jsou indikátory fekálního znečištění, a jejich přítomnost signalizuje, že ve stravovacím provozu není prováděná účinná dezinfekce a sanitace.

Celkem bylo provedeno 13 odběrů, při nichž bylo odebráno 65 vzorků. U 11 vzorků v 5 zařízeních byla prokázána přítomnost výše uvedených bakterií. Celkem byla 5 x nařízena sanitace, která byla vždy ověřena kontrolním odběrem.

Monitoring kvality nápojů nabízených ve školních jídelnách v MSK

Cílem bylo:

- Ověřit možnosti zajištění pitného režimu ve školách.
- Ve ŠJ porovnat nabídku nápojů s metodikou nutričních doporučení.
- Ověřit stav, údržbu, popř. dezinfekci barelů, várníc, zásobníků využívaných k zajištění pitného režimu ve školních jídelnách, popř. výdejnách.
- Prokázat nedostatečné postupy při zajištění účinného čištění a dezinfekce barelů, várníc, zásobníků, z kterých jsou nápoje podávány dětem v zařízeních školního stravování a zároveň tím prokázat neuplatňování správné hygienické praxe.
- Ověřit, množství cukru v podávaných nápojích.

Bylo odebráno 60 vzorků – stěrů k mikrobiologickému vyšetření, kvalitativnímu stanovení Enterobacteriaceae, z nádob zajišťujících pitný režim ve školních jídelnách. 10 vzorků ve 4 zařízeních nevyhovělo v tomto ukazateli, což ukazuje na neúčinné postupy čištění a dezinfekce nádob. Z tohoto důvodu jsme 4x nařídili sanitaci, jejíž účinnost musela být ověřena kontrolním odběrem, a 4x uložili sankci.

Při kontrole byly odebrány také nápoje k měření obsahu cukru. Je známo, že zvýšený příjem cukrů u dětí, jakožto nadměrný energetický příjem, je spojen s řadou civilizačních chorob, v tomto případě především s dětskou nadváhou či obezitou, která negativně ovlivňuje nejen rychle rostoucí pohybový

aparát, ale je spojena také s psychickou zátěží takto predisponovaných dětí. Doporučená hodnota množství cukru v nápojích je dle Státního zdravotního ústavu v Praze 2 g/100 ml:

- Počet kontrolovaných zařízení: 69, nabídka 2 a více nápojů: 64 zařízení – 39x kohoutková voda nejčastěji v kombinaci s čajem či džusem,
- 5 zařízení: nabídka pouze 1 nápoje – 3x slazený (1x nad doporučenou hodnotu), 2x neslazený,
- provedeno 77 měření ochucených nápojů, 31 z nich pod doporučenou hodnotou 2 g/100 ml, 46 pak bylo nad tuto hodnotu. Průměrné množství cukru v ochucených nápojích bylo 3,1 g/100 ml, dvojnásobné množství cukru než doporučená hodnota bylo v 19 nápojích. Nejvyšší obsah cukru byl v mléce s grankem, a to 13,3 g/100 ml.

Bezpečnost pokrmů připravovaných v provozovnách školního stravování

Cílem úkolu bylo:

- Ověřit podmínky zajištění bezpečnosti připravovaných dietních pokrmů při výběru potravin, jejich skladování, přípravě, manipulaci a distribuci dietní stravy.
- Ověřit postupy založené na zásadách HACCP .
- Ověřit způsob zajištění receptur pro dietní stravování.
- Ověřit oprávněnost poskytovat dietní stravování.
- Kontrola značení vstupních potravin: "BEZ LEPKU" a "SE SNÍŽENÝM OBSAHEM LEPKU" v závislosti na množství lepku v potravine.
- Zmapovat počet ŠJ s přípravou dietního stravování, popř. ŠJ – výdejny, které tuto stravu vydávají.
- Ověřit kvalitu dietních pokrmů laboratorním rozbořem na přítomnost alergenů, resp. lepku.
- Ověřit správnost značení alergenů v jídelním lístku nejen dietních pokrmů.

Celkem bylo provedeno 19 laboratorních analýz v 15 pokrmech na přítomnost lepku či jiného alergenu, z toho 10 analýz na přítomnost lepku, všechny s výsledkem negativní a 9 analýz v 5 pokrmech na přítomnost jiného alergenu, který nebyl značen požadovaným způsobem. U 3 vzorků ve 2 pokrmech se prokázala přítomnost alergenů vejce a hořčice, o nichž spotřebitel nebyl informován, což může mít za následek až trvalé poškození zdraví konečného spotřebitele. Příčinou byla nedůslednost vedoucí školní jídelny. V roce 2020 bude v těchto provozech provedena následná kontrola zaměřená právě na značení alergenů.

Předměty běžného užívání

Zaměření a celkové výsledky kontrol

Krajská hygienická stanice Moravskoslezského kraje provádí dozorovou činnost nad kosmetikou, hračkami, výrobky pro děti do 3 let, výrobky určenými pro styk s potravinami a elektronickými cigaretami. V roce 2019 bylo provedeno celkem 767 kontrol. Za zjištěné závady bylo uloženo 57 sankcí v celkové výši 262 000 Kč, průměrná výše sankce dosáhla 4596 Kč.

Byly provedeny jak kontroly plánované, tak kontroly mimořádné, za účelem ověření výskytu nebezpečných výrobků, vyhlášených Ministerstvem zdravotnictví a výrobků notifikovaných

v evropském systému rychlého varování RAPEX. Kontroly předmětů běžného užívání, hraček a elektronických cigaret probíhají v tržní síti Moravskoslezského kraje v supermarketech i menších prodejnách, tržních stáncích, velká pozornost je věnována zejména nabídce zboží internetových obchodů. Kontrolování jsou výrobci, dovozci, distributoři i prodejci, kontroly jsou zaměřeny na ověření bezpečnosti výrobků, kontrolu správné výrobní praxe, označení a vybavení potřebnými návody k použití, případně povinným varováním v českém jazyce.

Vzorky předmětů běžného užívání

Odběry vzorků byly u kosmetických přípravků cíleně zaměřeny na zjištění obsahu vybraných alergenních a konzervačních látek obsažených ve složení kosmetických přípravků. Kontrola nikotinových náhradních náplní do elektronických cigaret byla zaměřena na ověření, zda tyto náplně neobsahují jiné množství nikotinu, než které je deklarováno na jejich obalu. Důvodem sledování obsahu nikotinu je riziko pro spotřebitele, spočívající v možném náhodném požití obsahu náplně elektronické cigarety. K většině případů otravy nikotinem, které byly oznámeny toxikologickým informačním centřům, došlo v souvislosti s tekutými náplněmi do elektronických cigaret. Proto je ověřováno, zda náhradní náplně elektronických cigaret neobsahují jiné množství nikotinu, než které je deklarováno na obalu výrobku, aby nedocházelo k ohrožení zdraví spotřebitelů, k podpoře závislosti spotřebitelů na nikotinu nebo ke klamavému označování výrobku. U výrobků určených pro styk s potravinami byla kontrolována migrace rizikových látek z různých materiálů a předmětů určených pro styk s potravinami (plast, papír, keramika, porcelán, kov). V hračkách pro děti byla sledována jejich bezpečnost z hlediska přítomnosti esterů kyseliny ftalové. Vzorky předmětů běžného užívání jsou odebírány cíleně, v závislosti na jejich rizikovitosti, s ohledem na cílovou skupinu uživatelů a na nevyhovující laboratorní výsledky zjištěné při předchozích kontrolách.

V roce 2019 bylo odebráno celkem 24 vzorků, z toho 12,5 % (3 vzorky), nevyhověly ve sledovaných ukazatelích požadavkům platné legislativy. Jednalo se o parfém, u kterého laboratorní vyšetření prokázala alergenní látky nevyznačené na jeho obalu, což je rizikové z důvodu zvyšujícího se počtu alergických onemocnění v populaci. Ve složení konopné masti byl zjištěn obsah THC, jako surovina pro výrobu masti byla použita omamná látka, což je v kosmetice zakázáno. Potravinová fólie nevyhověla z hlediska vhodnosti pro styk s tukovými potravinami.

Podněty

V oblasti PBU přijato celkem 37 podnětů, 30 od spotřebitelů a 7 podnětů bylo postoupeno k šetření z jiných krajských hygienických stanic. Z důvodu věcné nepříslušnosti bylo postoupeno 7 podnětů jinému dozorovému orgánu. Nejčastěji si spotřebitelé stěžovali na kosmetické přípravky. Byly zjištěny nedostatky v jejich označování, složení, absence varování, výrobky s prošlým datem minimální trvanlivosti, které nebyly prodávány odděleně od ostatních a nebyly zřetelně označeny. Kontrolou parfémů byl zjištěn jeden padělek. Zjištěné závady v označování, zejména absence varování může vést k ohrožení zdraví spotřebitelů. Nesprávným použitím výrobku, použitím výrobku s prošlou dobou minimální trvanlivosti nebo použitím výrobku neznámého původu, zejména u citlivých jedinců mohou nastat zdravotní komplikace. Pokud není známo složení výrobku, např. u padělků, nemají toxikologická střediska možnost zjistit informace o složení výrobku a nemohou zvolit rychlé a náležité lékařské ošetření. Pokud ve složení parfémů nejsou uvedeny všechny vonné látky s alergenním potenciálem, mohou být významnou příčinou alergické kontaktní dermatitidy. Stejně riziko může nastat při nesprávném použití barev na vlasy, pokud na etiketě není uvedeno v českém jazyce povinné varování a informace o správném použití. Nedostatky byly zjištěny v prohlášení o shodě

k výrobkům určeným pro styk s potravinami a v dokumentaci. V prohlášení o shodě výrobce nebo dovozce deklaruje, že výrobky jsou v souladu s platnou legislativou, upřesňuje např. podmínky použití a skladování, typy potravin, se kterými může přijít výrobek do kontaktu, což je důležité z hlediska bezpečnosti a použití výrobků dalšími odběrateli. Pokud tyto informace chybí, může být výrobek používán pro styk s potravinami, pro které není vhodný, a do potravin se mohou uvolňovat rizikové látky pro zdraví spotřebitele, které jsou následně konzumovány. V jednom případě byl zjištěn prodej náplní do e-cigaret bez registrace v systému EUCEG. Celkem 11 podnětů bylo oprávněných, v souvislosti s prošetřením podnětů bylo uloženo 8 sankcí v celkové výši 44 000 Kč.

Tabulka 3 Analýza podnětů PBU

Předmět podnětu	Celkem	Oprávněný	Neoprávněný	Sankce	Předání podnětu ČOI, FÚ, ŽÚ
nedostatky v dokumentaci (atesty, prohlášení)	12	4	6	11 000	2
bezpečnost výrobků (chemické složení, organoleptické změny)	15	2	9	5 000	4
nevyhovující značení	8	4	4	28 000	
klamání spotřebitele	2	1			1
Celkem	37	11	19	44 000	7

Specifické kontroly předmětů běžného užívání

Kontrola vybraných zakázaných látek v kosmetických přípravcích

Kontroly zakázaných látek v kosmetických přípravcích jsou prováděny s ohledem na vzrůstající trend počtu alergií různého původu v populaci. Zjišťovány jsou i alergické reakce po použití kosmetických přípravků, od lehkého zarudnutí až po závažné alergické reakce. Tyto reakce se často mohou projevit u jedinců s oslabenou imunitou, s citlivou a přecitlivělou pokožkou, u nichž mohou vyvolávat alergické kontaktní dermatitidy. Cílený dozor byl zaměřen na kontrolu zakázaných látek, které mohou zdravotní potíže vyvolat. V prodejnách drogerie, parfumerie v obchodních centrech i menších prodejnách a stáncích bylo provedeno 20 kontrol, v rámci kterých bylo kontrolováno označení 91 kosmetických přípravků. Kontroly byly cíleně zaměřeny na kontrolu povinných údajů na etiketách výrobků, jako je uvedení odpovědné osoby, šarže, datum minimální trvanlivosti, funkce výrobku, varování a zvláštní upozornění týkající se použití v českém jazyce. Dále bylo kontrolováno, zda se ve složení výrobků nenachází konzervační látky, které jsou v kosmetických přípravcích zakázány vzhledem ke zdravotním rizikům, spočívajícím v možné senzibilizaci kůže (směs látek methylchloroisothiazolinone a methylisothiazolinone v přípravcích, které se neoplachují, methylisothiazolinone v přípravcích, které se neoplachují, isopropylparaben, isobutylparaben, phenylparaben, benzylparaben, pentylparaben). Kontrolovány byly přípravky pleťové, tělové a vlasové kosmetiky: krémy, tělová mléka, tělová másla s minerály, vlasové gely, vlasové balzámy kosmetické přípravky pro děti – tetování odolné proti vodě s různými motivy. V ingrediencích 12 výrobků byla zjištěna přítomnost zakázaných látek, 23 výrobků nevyhovělo z hlediska absence povinných údajů v označení (datum minimální trvanlivosti, neuvedena odpovědná osoba). Celkově byly zjištěny závady v označení u jedné třetiny výrobků.

Kontrola alergenních látek v parfémec

Kontroly parfémů byly zaměřeny na ověření množství alergenních látek v parfémec a kontrolu etiket, zda jsou ve složení uvedeny všechny alergenní látky. Laboratorní vyšetření 3 vzorků kosmetických přípravků prokázalo porušení u jednoho výrobku. Na obalu výrobku Eau de parfum Choco Mademoiselle nebyly v seznamu přísad uvedeny alergenní látky, které se ve výrobku vyskytovaly v množství větším než 0,001% (Citronellol, Geraniol, Hydroxycitronellal, Coumarin, Hexyl cinnamal, Benzyl salicylate). Jednalo se o vonné látky s prokazatelným alergenním potenciálem. Proto je nutné senzitivní osoby informovat o obsahu alergenních látek tak, aby se mohly konkrétního výrobku vyvarovat.

Kontrola nikotinových náhradních náplní do elektronických cigaret, kontrola označení elektronických cigaret a náhradních náplní

V rámci kontrol elektronických cigaret bylo ověřeno, zda nikotinové náplně neobsahují jiné množství nikotinu, než které je deklarováno na jejich obalu. Byly odebrány 2 vzorky, laboratorním vyšetřením bylo zjištěno, že obsah nikotinu se neliší od deklarovaného množství na obalu. Celkově bylo provedeno 34 kontrol, při kterých bylo kontrolováno označení, zejména zda výrobky obsahují na obalu povinná zdravotní varování „*Tento výrobek obsahuje nikotin, který je vysoce návykovou látkou. Jeho užití nekuřáky se nedoporučuje.*“ Dále bylo ověřeno, zda se v tržní síti nevyskytují nebezpečné náhradní náplně do elektronických cigaret. Porušení povinností bylo zjištěno pouze v jednom případě.

Provádění těchto kontrol je významné vzhledem k cílové skupině uživatelů, což jsou zejména mladí lidé. Prevalence kuřáctví tabákových výrobků byla do roku 2018 nejvyšší v nejmladší věkové skupině 15-24 let. Podle posledních zjištění (rok 2019), kouří tabákové výrobky v této skupině 23 % populace. Současných uživatelů elektronických cigaret je v ČR 4,9 %, největší podíl ve věkové skupině 15-24 let – 10,7 %, kdy došlo k nárůstu ze 7,5 % v roce 2018. (Zdroj: Užívání tabáku a alkoholu v České republice 2019, Státní zdravotní ústav, 2020.)

Všechny nevyhovující předměty běžného užívání byly ihned staženy z prodeje a provozovatelům byly uloženy pokuty za nedodržení hygienických požadavků. Informace o nevyhovujících výrobcích byly zaslány na Ministerstvo zdravotnictví ČR, výrobky byly vyhlášeny jako nebezpečné a nahlášeny do systému rychlého varování RAPEX.

Příklady nebezpečných výrobků zjištěných v Moravskoslezském kraji:

Nálepky s tetováním Temporary Tattoos, zn. Funny faces - v seznamu přísad je uvedena konzervační látka METHYLISOTHIAZOLINONE, která je z důvodu snížení rizika kožních alergií zakázána v neoplachových kosmetických přípravcích.

Parfém Chance Chanel - riziko pro spotřebitele při zdravotních potížích po použití tohoto padělku parfému spočívá v tom, že toxikologická střediska nemají možnost zjistit podrobné informace o složení přípravku a zvolit rychlé a náležité lékařské ošetření.

Sérum na prodlužování řas - v seznamu přísad je uvedena léčivá látka bimatoprost, při aplikaci bimatoprostu na řasy se mohou vyskytnout nežádoucí účinky v oblasti očních víček a oka, jako např. erytém, svědění a otok očních víček, zánět víček, hyperpigmentace očních víček, hyperémie spojivek, svědění, pálení, suchost a bolest očí, alergická konjunktivitida, edém spojivky, krvácení rohovky.

Obrázek 19 Nálepky s tetováním Temporary Tattoos, zn. Funny faces

Obrázek 20 Parfém Chance Chanel - padělek

Obrázek 21 Sérum na prodlužování řas My WOW Lashes zn. Delia COSMETICS

Ochrana zdraví dětí a mladistvých

Školy a školská zařízení

Na území Moravskoslezského kraje bylo v roce 2019 registrováno celkem 2 270 provozoven škol (mateřských, základních, středních a vyšších odborných), školských zařízení (školních družin, internátů, domovů, středisek praktického vyučování), zařízení zájmových (základní umělecké školy, domy dětí a mládeže, kluby) a v neposlední řadě zařízení pro výkon ústavní výchovy a pro preventivně výchovnou péči (diagnostické ústavy, střediska výchovné péče, výchovné ústavy, dětské domovy). V roce 2019 bylo provedeno celkem 560 kontrol, přičemž vyšší pozornost byla věnována zejména mateřským a základním školám, neboť v těchto zařízeních je koncentrována převážná část dětské populace, u které se stále vyvíjí imunitní systém a formují základní hygienické návyky.

Mezi nejčastější závady, které byly v rámci státního zdravotního dozoru shledány, bylo jednoznačně nedostatečná vybavení hygienických zařízení, ať už zařizovacími předměty (hygienické kabiny, sprcha, umyvadla) či potřebami pro osobní hygienu dětí, žáků (zajištění osoušení rukou, zajištění dávkovačů mýdla s prostředkem na mytí rukou apod.), dále pak nedostatečný úklid a přijetí dítěte do mateřské školy bez řádného očkování, které je důležité pro zachování imunity v kolektivu předškolních dětí.

Kontrola provozních podmínek včetně způsobu zajištění stravování v dětských skupinách

Dětské skupiny jsou novým typem zařízení, které poskytují pravidelnou péči o předškolní děti již od jednoho roku věku do zahájení školní povinné docházky. Umožňují docházku v rozsahu nejméně šesti hodin denně, péče je poskytována mimo domácnost dítěte a je zaměřena na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte. Dle počtu dětí se dělí na malé (do 12 dětí) a velké (od 13 do max. 24 dětí) dětské skupiny. Celkem bylo provedeno 68 kontrol včetně vyplnění dotazníku zaměřeného na monitoring poskytování stravovací služby a její úroveň: 25 malých dětských skupin a 13 velkých a 30 kontrol v ostatní stravovací službě dětské skupiny.

Kontrolní zjištění byla následovná: **Stravování:** nejčastěji zajištěno výdejnou stravou (obědy) – resp. dovozem stravy. U některých skupin funguje výroba svačinek a přesnídávek, výjimečně donáška rodičem. **Pitný režim** si dětské skupiny zajišťují svépomocí. Provoz dětských skupin se převážně umísťuje do prostor, které byly zkolaudovány k tomuto účelu (nové prostory), nebo byl změněn jejich účel užívání (rodinné domy), nebo již dříve sloužily dětem předškolního věku (bývalé mateřské školy, jesle, živnosti péče o děti do 3 let věku v denním režimu). **Pobyt venku** je zajištěn prostřednictvím vlastního pozemku (u velkých dětských skupin vždy), příp. jsou k dispozici v docházkové vzdálenosti okolní hrací plochy, parky.

Hygienické nedostatky zjištěné v dětských skupinách: V malých dětských skupinách se jednalo o nedodržení požadavků pro osobní hygienu pečujících osob a dětí a o přijetí dětí bez řádného očkování. Nedodržení požadavků na osobní hygienu ať už pečujících osob či dětí může mít za následek vznik a šíření infekčního onemocnění v kolektivu, a dále může vést k neukotvení hygienických návyků u dětí. Očkování je pak základní předpoklad pro ochranu zdraví dětí v kolektivu. Ve stravovacím úseku dětských skupin bylo řešeno neproškolení personálu, nedodržení požadavků na sledovatelnost potravin, nedodržení postupů HACCP, nedodržení požadovaných teplot pokrmů, nedostatečná osobní hygiena personálu, uložení soukromých předmětů v prostorách, kde se

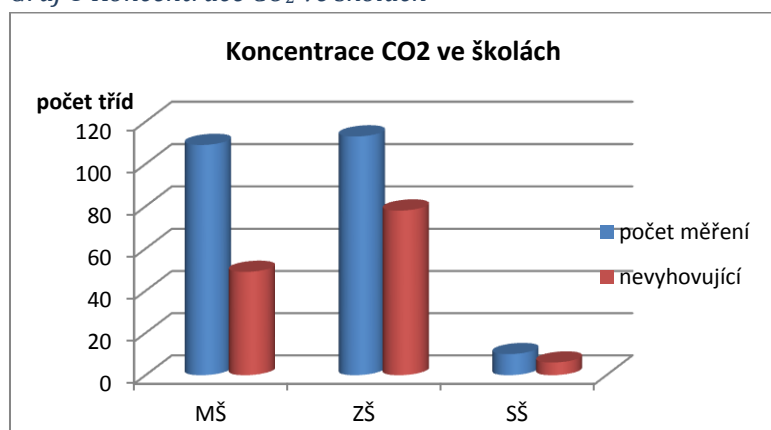
manipuluje s potravinami. Všechny tyto nedostatky pak můžou vést ke vzniku alimentární nákazy v zařízení.

Monitoring kvality vnitřního prostředí ve školách

Součástí státního zdravotního dozoru ve školách bylo orientační měření koncentrace oxidu uhličitého (CO₂), který je indikátorem vydýchaného vzduchu resp. indikátorem nedostatečného větrání ve třídách. Za hraniční hodnotu se považuje koncentrace CO₂ 1500 ppm. Bylo měřeno:

- ✓ 61 ZŠ, 113 tříd: 35 koncentrace oxidu uhličitého vyhovující, v 32 případech na limitu a ve 46 případech nevyhovující.
- ✓ 81 MŠ: provedeno 109 měření, v limitu bylo 60 heren, na limitu 27 heren a 22 jich bylo nad limitem.
- ✓ 4 SŠ bylo provedeno 10 měření, z toho pouze 4 třídy byly v limitu, 2 na limitu a 4 nevyhovovaly hygienickému požadavku.
- ✓ 3 ostatní zařízení pro děti, kde byla provedena 4 měření s výsledkem vyhovující.

Graf 8 Koncentrace CO₂ ve školách

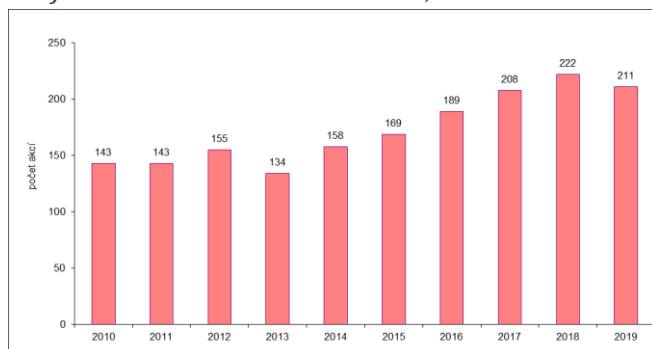
U tříd, které vykazovaly koncentraci CO₂ nad limitem 1500 ppm nebo na jeho limitu, jsme seznámili pedagogický personál a vedení školy o možném dopadu „vydýchaného vzduchu“ na zdraví dětí a zároveň vysvětlili základní principy účinného větrání.

Zařízení dětské rekreace

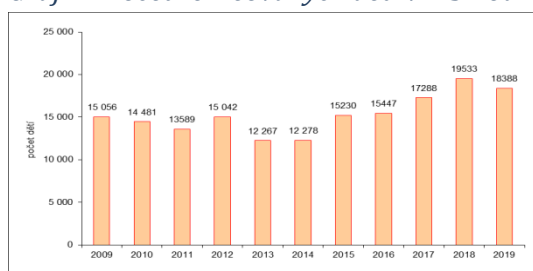
V roce 2019 proběhlo na území Moravskoslezského kraje 164 zotavovacích akcí (262 běhů), na kterých se zrekreovalo 16 822 dětí, a dále 47 jiných podobných akcí (73 běhů). Těch se účastnilo 1 566 dětí.

Letní tábory probíhají často v jednoduchých, polních podmínkách a nedodržením základních požadavků pak může mít negativní dopad na zdraví účastníků akce. Celkem jsme provedli 118 kontrol. Na 19 táborech byly shledány hygienické nedostatky, a to zejména ve zdravotnické dokumentaci dětí a fyzických osob, ve zdravotním zabezpečení akce, ve stravování dětí, v zásobování akce pitnou vodou. Za tyto nedostatky pak byla uložena sankce v celkové výši 67 000 Kč.

Graf 9 Počet táborů na území MSK, 2010 – 2019

Graf 10 Počet rekreovaných dětí v MSK od roku 2010

Podněty

V roce 2019 bylo přijato celkem 58 podnětů týkajících se zařízení či provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí, z nichž 23 bylo oprávněných. Na základě těchto podnětů byla uložena 7x sankce ve výši 19 000 Kč. Podněty se týkaly nejčastěji výskytu vši, kvality stravy či nedostatečných hygienických podmínek na letních táborech.

Sankce a opatření

V roce 2019 bylo uloženo v zařízeních a v provozovnách pro výchovu a vzdělávání dětí celkem 180 sankcí v celkové výši 450 500 Kč.

Ochrana zdraví při práci

Obor hygiena práce se zabývá posuzováním pracovních podmínek na pracovišti a jejich vlivů na zdraví zaměstnance s cílem zamezit vzniku profesionálních onemocnění (nemocí z povolání), které mohou vznikat v souvislosti s vykonávanou prací. Pracovníci KHS kontrolují, jak jsou zaměstnavateli dodržovány právní předpisy na ochranu zdraví při práci.

Preventivní hygienický dozor je důležitým nástrojem, kterým hygienik práce může ovlivnit odraz pracovního prostředí na zdraví zaměstnanců. Od fáze zpracování projektové dokumentace až po kolaudaci stavby plní KHS funkci dotčeného správního úřadu a jeho stanoviska (k územnímu řízení stavby, ke stavebnímu povolení, ke změně v užívání stavby, ke kolaudaci) jsou podkladem pro rozhodování stavebních úřadů. Vyjadřujeme se rovněž k projektovým dokumentacím zpracovaným k rozšiřování výrobních areálů, k zavádění nových výrobních technologií. Při posuzování staveb je nutná spolupráce s jinými odbory, nejčastěji s odborem hygieny obecné a komunální při posouzení možného vlivu hluku z technologie stavby na životní prostředí.

Hygienik práce vykonává také státní zdravotní dozor, tj. kontroly pracovního prostředí, pracovních podmínek a plnění dalších povinností zaměstnavatele na úseku ochrany zdraví při práci, provádí

šetření podnětů na nevyhovující pracovní podmínky a v neposlední řadě uskutečňuje ověřování podmínek vzniku onemocnění pro účely uznávání nemocí z povolání.

Za zjištěné nedostatky uložili pracovníci odboru hygieny práce v roce 2019 celkem 211 pokut v souhrnné výši 2 443 000 Kč. Pokuty byly ukládány většinou za více nedostatků, nejčastěji za nezajištění PLS (pracovně-lékařské služby) pro zaměstnance včetně nedostatků v zajištění vstupních i periodických prohlídek, mnoho pokut bylo ukládáno za nevyhodnocení rizik a neprovedení měření všech faktorů, které se u daných prací vyskytují (lokální svalová zátěž, hluk, vibrace, chemické látky), za nedostatky v nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi (nevypracování pravidel, chybějící bezpečnostní listy na pracovišti), za nevedení potřebné evidence rizikových prací, nezavedení bezpečnostních přestávek, dále neposkytování předepsaných OOPP. Pokuty se týkaly také nezajištění vyhovujícího osvětlení, větrání a mikroklimatických podmínek na pracovišti, nezajištění úklidu a údržby jak pracovišť, tak i sanitárních zařízení. Několik pokut bylo uděleno i za nesoučinnost kontrolované osoby, a to za nedoložení potřebných dokladů pro výkon státního zdravotního dozoru a nevytvoření podmínky pro výkon kontroly. Pokuty byly ukládány také v souvislosti s ověřováním podmínek vzniku onemocnění pro účely posuzování nemocí z povolání, kdy neprovedení pracovnělékařských prohlídek vedlo k zahájení státního zdravotního dozoru se všemi důsledky pro kontrolovanou osobu. Odstraňování nedostatků po uložených pokutách bylo prováděno obvykle neprodleně.

Státní zdravotní dozor

Státní zdravotní dozor byl v problematice hygieny práce zaměřen zejména na celostátní a krajské prioritní oblasti a je vždy prováděn dle plánu kontrolní činnosti. Výkon kontrol v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje každoročně vychází z převládající průmyslové činnosti. V okresech Ostrava, Frýdek – Místek a Karviná je státní zdravotní dozor zaměřen na riziková pracoviště ve výrobě surového železa, oceli, slévárenství, v těžkém strojírenství, v těžbě uhlí včetně závodů s probíhajícím útlumem, v koksárenství, v chemickém průmyslu, ve farmaceutickém průmyslu a ve výrobě plastů. Pracoviště automobilového průmyslu a na tento průmysl navazující výroba a montáž dílů jsou kontrolovány v okresech Frýdek – Místek, Nový Jičín a Ostrava. Významná je i těžba a zpracování dřeva, v okrajových částech okresů Bruntál a Frýdek – Místek je významné také zemědělství.

Kontrolní plán na rok 2019 pro odbor hygieny práce v Moravskoslezském kraji předpokládal provedení 2 798 kontrol. Skutečně bylo provedeno 2 801 kontrol, což nepatrně převyšuje stanovený plán.

Tabulka 4 Počet kontrol odboru hygieny práce podle náplně kontroly dle plánu kontrolní činnosti

Počet kontrol podle náplně kontroly	Počet kontrol
Kontrola zařízení nakládající s infekčním či obdobně nebezpečným odpadem	42
Kontrola zařízení nakládající s cytotoxickými léčivy	10
Kontrola biocidních přípravků	14
Kontrola chemických látek a směsí	229
Kontrola zaměstnavatelů, kteří nepředložili kategorizaci prací	115

Kontrola pracovišť, kde v letech 2016 a 2017 OOVZ ověřoval podmínky vzniku nemocí z povolání	51
Jiné (mimo určené priority dle KP)	489
Ověřování podmínek vzniku onemocnění pro účely posuzování nemocí z povolání	691
Kontrola důlních pracovišť	60
Kontrola prací zařazených do druhé až čtvrté kategorie	991
Kontrola pracovnělékařských služeb	1003
Kontrola zaměstnavatelů působících v areálu velkých podniků a přímo na pracovištích jiných zaměstnavatelů	99
Kontrola pracovních podmínek v pekárnách	25

KHS MSK si nad rámec plánu kontrolní činností stanovuje každoročně také mimořádné úkoly a specializované hygienické kontroly, v rámci kterých se provádějí kontroly v určených okresech s daným zaměřením.

Kontrola pracovních podmínek střelnic

V roce 2018 bylo na základě podnětu zjištěno překročení hygienických limitů pro olovo v pracovním ovzduší v uzavřené střelnici, větrané pouze vzduchotechnickým zařízením, které vedlo k uzavření tohoto sportoviště. Vzhledem k tomu, že veřejné střelnice nebyly v minulosti kontrolovány z hlediska expozice zaměstnanců olovu a hluku, byla pro rok 2019 stanovena kontrola pracovních podmínek na střelnicích. Bylo zkontrolováno celkem 17 střelnic v Moravskoslezském kraji, z toho pouze u 6 střelnic byla obsluha prostřednictvím zaměstnanců. Ve 4 případech byla uložena sankce především za neprovádění měření hluku a koncentrace olova v pracovním prostředí. S ohledem na zjištěné nedostatky měly kontroly smysl a daná oblast byla prověřena. Zdravotní riziko pro zaměstnance představuje především intoxikace olovem a poškození sluchu.

Kontrola pracovních podmínek na pracovištích šicích a čalounických dílen

Tyto provozovny byly vybrány ke kontrole z důvodu opakujících se šetření pracovních podmínek pro účely posuzování nemocí z povolání z hlediska expozice lokální svalové zátěže. Bylo provedeno 13 kontrol u 11 subjektů. Ve 4 provozovnách byly práce zařazené do třetí i druhé kategorie prací, v ostatních provozovnách byly vykonávány práce druhé kategorie. Všechny provozovny měly zpracovanou kategorizaci prací, některé s novější kategorizací prací i s měřením lokální svalové zátěže nebo odborným hodnocením fyziologických faktorů. Dále měly změřeny i další faktory pracovního prostředí - hluk, škodliviny v pracovním prostředí, dle zhodnocení podmínek práce na příslušném pracovišti. Ochrana zdraví při práci u tohoto typu provozoven je na dobré úrovni. Zdravotní riziko při výkonu této práce je spojeno s expozicí faktoru lokální svalová zátěž, jež může být příčinou různých onemocnění horních končetin, např. poškození nervu, záněty či poškození kloubů.

Obrázek 22 Šicí dílna – zakázková výroba

Pracovní podmínky při povrchové úpravě kovů

Při povrchové úpravě kovů jsou zaměstnanci exponováni celé škále rizikových faktorů pracovních podmínek, proto byl navržen úkol, zaměřený na kontrolu pracovních podmínek zaměstnanců a zajištění PLS na pracovištích, na kterých se provádí činnosti jako tryskání, odmašťování, elektrostatické nanášení barev, lakování. V rámci kontrol byla prověřována kategorizace prací, poskytování bezpečnostních přestávek, vydávání pravidel při práci se žiravinami, zajištění PLS, prostor pro osobní hygienu zaměstnanců. Celkem bylo provedeno 6 kontrol. Podle počtu zaměstnanců u kontrolovaných subjektů se jednalo o 2 velké zaměstnavatele, 3 střední, jednoho malého zaměstnavatele do 5 ti zaměstnanců. U velkých zaměstnavatelů nebyly zjištěny nedostatky v oblasti ochrany zdraví zaměstnanců při práci, u jednoho středně velkého zaměstnavatele byly nedostatky v údržbě sanitárních zařízení a malý zaměstnavatel nezajistil pro své zaměstnance ve stanovených termínech provedení periodických preventivních. Dopady na zdraví zaměstnance při výkonu práce z tohoto odvětví mohou být nejrůznějšího charakteru, jelikož je zaměstnanec exponován většinou více rizikovými faktory najednou, od poškození horních končetin, problémy dýchacího ústrojí až po poškození sluchu či alergické reakce.

Pracovní podmínky v kamenolomech a při těžbě zpracování nerostných surovin v okrese Opava

Kamenolomy, pískovny a štěrkovny s ohledem na situování pracoviště mají zajištěnou pitnou vodu a teplou vodu pro osobní hygienu zaměstnanců většinou z vlastního zdroje – studny. Pitná voda v případě nenapojení na veřejný vodovod je poskytována formou balené pitné vody a výdejníkových barelů. Proto byly kontroly zaměřeny nikoliv pouze na pracovní podmínky, ale taky na kvalitu pitné a teplé vody. Kontroly ani v jednom případě z 5 ti kontrolovaných subjektů nezjistily nedostatky v oblasti ochrany zdraví při práci, vyhověla i kvalita teplé vody z vlastního zdroje. Zdravotní následky při konzumaci nevhodné vody pro účely pití zaměstnance mohou být především zažívacího rázu.

Kontrola pracovních podmínek na pracovištích zabývajících se zpracováním a výrobou výrobků ze dřeva (pily, stolárny, truhlárny, výroba nábytku, aj.)

Jedná se o pracoviště malých a středně velkých výrobců. Bylo provedeno 41 kontrol na pracovištích provozoven 38 subjektů, v 11 případech se jednalo o OSVČ. V 5 z kontrolovaných provozoven byly zjištěny nedostatky v zajištění PLS a provádění vstupních a periodických prohlídek, v jednom případě

navíc nebyly zajištěny OOPP (osobní ochranné pracovní prostředky). Vzhledem k tomu, že zejména malí výrobci nemají ochranu zdraví při práci zajištěnou na dostatečné úrovni, je vhodné obdobně zaměřené výrobce kontrolovat. Zdravotním rizikem je významná expozice hluku a tím možné poškození sluchu a také expozice prachu dřevin spojené s poškozením dýchacího ústrojí. Navíc prach z tvrdých dřevin se považuje za karcinogenní.

Kontrola provozoven DDD (dezinfekce, desinsekce, deratizace)

Výkon zdravotního dozoru v této oblasti byl zvolen za účelem prověření ochrany zdraví při práci při provádění dezinfekce, desinsekce a deratizace. Jelikož KHS také zajišťuje zkoušky pro výkon DDD, bylo předmětem kontroly také ověření platného osvědčení. Celkově bylo v roce 2019 provedeno 20 kontrol, při kterých bylo zjišťováno především u zaměstnavatelů zařazení prací do kategorie, PLS a pracovní prostředí. Nedostatky byly zjišťovány v nakládání s NCHLaS (nebezpečné chemické látky a směsi) a v zajištění PLS. Zdravotní riziko pro zaměstnance při nakládání s nebezpečnou chemickou látkou nebo směsí se odvíjí od klasifikace dané látky nebo směsi, může se projevit akutní toxicita nebo mohou nastat pozdější účinky, může dojít k poškození kůže nebo očí atd. Zdravotním rizikem nejenom pro zaměstnance pak je již samotné neodborné provedení speciální DDD, které v takovémto případě nemusí být účinné.

Kontrola nakládání s NCHLaS v laboratořích

U zaměstnavatelů, kteří provozují chemickou laboratoř nebo laboratoř obdobného charakteru, bylo provedeno 10 kontrol, jejichž předmětem byla kontrola nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a směsí. Porušení právních předpisů bylo zjištěno ve dvou případech, v jednom případě zaměstnavatel nevydal pro některé chemické látky písemná pravidla o bezpečnosti, ochraně zdraví a ochraně životního prostředí, ve druhém případě zaměstnavatel neprojednal písemná pravidla o bezpečnosti, ochraně zdraví a ochraně životního prostředí pro některé dezinfekční prostředky. Zdravotní riziko pro zaměstnance při nakládání s nebezpečnou chemickou látkou nebo směsí závisí na klasifikaci dané látky nebo směsi, může se projevit akutní toxicita nebo mohou nastat pozdější účinky, může dojít k poškození kůže nebo očí atd.

Kontrola zaměstnavatelů a agentur práce působících v areálu velkých podniků, ale také přímo na pracovištích jiných zaměstnavatelů

V roce 2018 bylo zjišťováno při kontrolách v této oblasti v cca polovině případů významné porušování povinností zaměstnavatelů, kteří působili v areálu velké firmy, nebo své zaměstnance přímo umísťovali na pracoviště jiných zaměstnavatelů, u agentur nevyjímaje. Cílem úkolu bylo navázat na přechodí rok, prověřit zbylé firmy a také tyto kontroly rozšířit na jiné areály a ověřit plnění povinností takovýchto zaměstnavatelů a zajistit odpovídající úroveň ochrany zdraví při práci. Celkově bylo provedeno 37 kontrol (u 25 právních subjektů). Porušení právních předpisů bylo zjištěno v 9 případech. Téměř ve všech 9 případech bylo zjištěno porušení právních předpisů v oblasti vyhledávání a zjišťování úrovně rizikových faktorů vyskytujících se na pracovišti. V šesti případech bylo navíc zjištěno porušení právních předpisů v oblasti provádění pracovnělékařských prohlídek. Dopady na zdraví zaměstnance při výkonu práce z tohoto odvětví mohou být nejrůznějšího charakteru, jelikož je zaměstnanec exponován většinou více rizikovými faktory najednou, od poškození horních končetin, problémy dýchacího ústrojí až po poškození sluchu či alergické reakce.

Kategorizace prací

Kategorizace prací je nástroj k hodnocení vlivů pracovního prostředí na zdraví zaměstnanců, a to podle míry rizika (jako důsledek působení biologických, chemických a fyzikálních rizikových faktorů), jemuž jsou zaměstnanci v průběhu své pracovní činnosti vystaveni. Provést kategorizaci prací (vyhledat nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí, provést jejich kvantifikaci a vyhodnocení rizika) je povinností zaměstnavatele. Práce jsou zařazovány podle stoupající míry rizika - kategorie první a druhá jsou nerizikové, kategorie druhá riziková, třetí a čtvrtá vyjadřují existenci určitého rizika pro zdraví (může docházet k překračování hygienických limitů).

Kategorizují se práce, při nichž jsou zaměstnanci vystaveni působení následujících faktorů pracovního prostředí:

- prach
- chemické škodliviny
- hluk
- vibrace
- neionizující záření a elektromagnetické pole
- fyzická zátěž
- pracovní poloha
- zátěž teplem
- zátěž chladem
- psychická zátěž
- zraková zátěž
- biologické činitele
- práce ve zvýšeném tlaku vzduchu

Tabulka 5 Počet zaměstnanců zařazených v rizikové kategorii, MS kraj, 2019

Kraj / Okres	Celkem osoby	Ženy	Kategorie - 2R		Kategorie - 3		Kategorie - 4	
			Osoby	Ženy	Osoby	Ženy	Osoby	Ženy
MS kraj	107 242	30 203	8 475	3 968	94 829	25 936	3 938	299
- Bruntál	4 932	1 888	261	179	4 604	1 703	67	6
- Frýdek-Místek	21 048	4 060	2 235	913	17 657	3 142	1 156	5
- Karviná	22 410	4 223	1 182	446	20 435	3 767	793	10
- Nový Jičín	18 846	9 713	963	485	17 174	9 158	709	70
- Opava	6 713	2 283	736	292	5 594	1 836	383	155
- Ostrava-město	33 293	8 036	3 098	1 653	29 365	6 330	830	53

Moravskoslezský kraj je výrazně průmyslovým krajem, ve kterém má stále významné zastoupení hlubinná těžba černého uhlí (třebaže některé závody jsou již v útlumu a těžba uhlí v nich neprobíhá), koksárenství, výroba surového železa, oceli, slévárenství, těžké strojírenství, chemický průmysl, farmaceutický průmysl, výroba plastů, ale také automobilový průmysl a na tento průmysl navazující výroba a montáž dílů. Zejména v rozvíjejících se průmyslových zónách přibývají montážní závody.

Náš průmyslový kraj má v rámci ČR nejvyšší počet zaměstnanců zařazených do rizikových kategorií. V roce 2019 bylo KHS MSK celkově vydáno 485 rozhodnutí o zařazení prací do rizikové kategorie.

Preventivní hygienický dozor

Při posuzování projektové dokumentace (dále jen „PD“) se soustřeďuje pozornost na technologii výroby tak, aby nebyla zdrojem prašnosti, emisí chemických látek do pracovního prostředí, zdrojem hluku či tepelné zátěže, aby na pracovišti nebylo používáno nářadí s nadlimitními hodnotami vibrací přenášenými na ruce, popř. aby tyto faktory pracovních podmínek byly technickými opatřeními sníženy pod hygienické limity. Dále se posuzuje ergonomie pracovního místa tak, aby při práci byly vyloučeny nepříjemné pracovní polohy. Technologie výroby se hodnotí i s ohledem na fyzickou

náročnost vykonávané práce horními končetinami a monotonií pracovního procesu vzhledem k tomu, že lokální svalová zátěž je častým zdrojem nemocí z povolání. PD je posuzována i z hlediska osvětlení, větrání a vytápění pracovišť. Neméně důležité jsou rovněž vyhovující sanitární a pomocná zařízení, tj. dostatek sprch a umývadel, záchodů, šatních skříněk, a tam, kde je to nutné, také místnost pro odpočinek od nepříznivých vlivů práce a pro konzumaci jídla.

Preventivní dozor zahrnuje i posouzení stavby v rámci zkušebního provozu, kdy KHS stanovuje podmínky v závazném stanovisku, např. měření faktorů pracovních podmínek (hluk, prach, chemické látky, lokální svalová zátěž apod.), aby následně při kolaudaci stavby mohl vyhodnotit, zda garance dodržení hygienických limitů daná v PD byla nebo nebyla dodržena. V Moravskoslezském kraji bylo v rámci stavebního řízení v roce 2019 vydáno 2 366 závazných stanovisek.

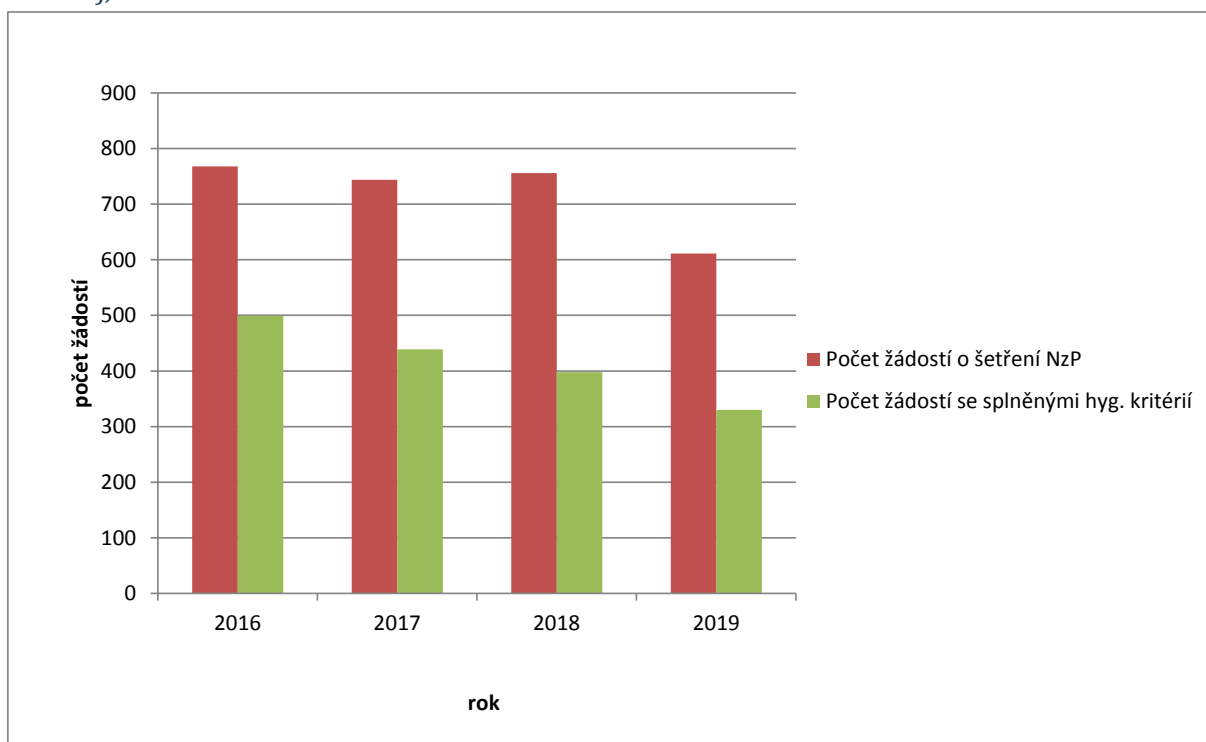
Převážná část posuzované projektové dokumentace se vztahuje k průmyslovým stavbám. Řeší např. rozšiřování výrobních areálů, doplnění stávajících technologií s cílem navýšit výrobní kapacitu, ale také zavádění nových výrobních technologií, rekonstrukce a modernizace výrobních celků s příznivým dopadem na pracovní prostředí. Některé stavby mají ekologický charakter, přínosem těchto staveb je i zlepšení pracovního prostředí.

Nemoci z povolání

V náplni práce zaměstnanců KHS je i ověřování podmínek vzniku onemocnění pro účely posuzování nemocí z povolání. Toto šetření se provádí na žádost oddělení nemocí z povolání. Počet šetření za tímto účelem rok od roku významně vzrůstá.

Obdobně vzrůstají i požadavky na objektivizaci (měření) expozice danému faktoru pracovních podmínek. Nejčastěji se jedná o expozici lokální svalové zátěže, při které se hodnotí především vynakládané svalové síly svalů předloktí v závislosti na počtu pohybů. Poté následuje expozice vibracím, většinou v souvislosti se změnou používaných vibračních náradí za poslední období zhruba jednoho roku. Expozice prachu a hluku zaměstnanců je většinou dobře doložitelná na základě provedených měření.

Graf 11 Vývoj počtu žádostí a splnění hygienických kritérií u suspektních nemocí z povolání, MS kraj, 2016 - 2019

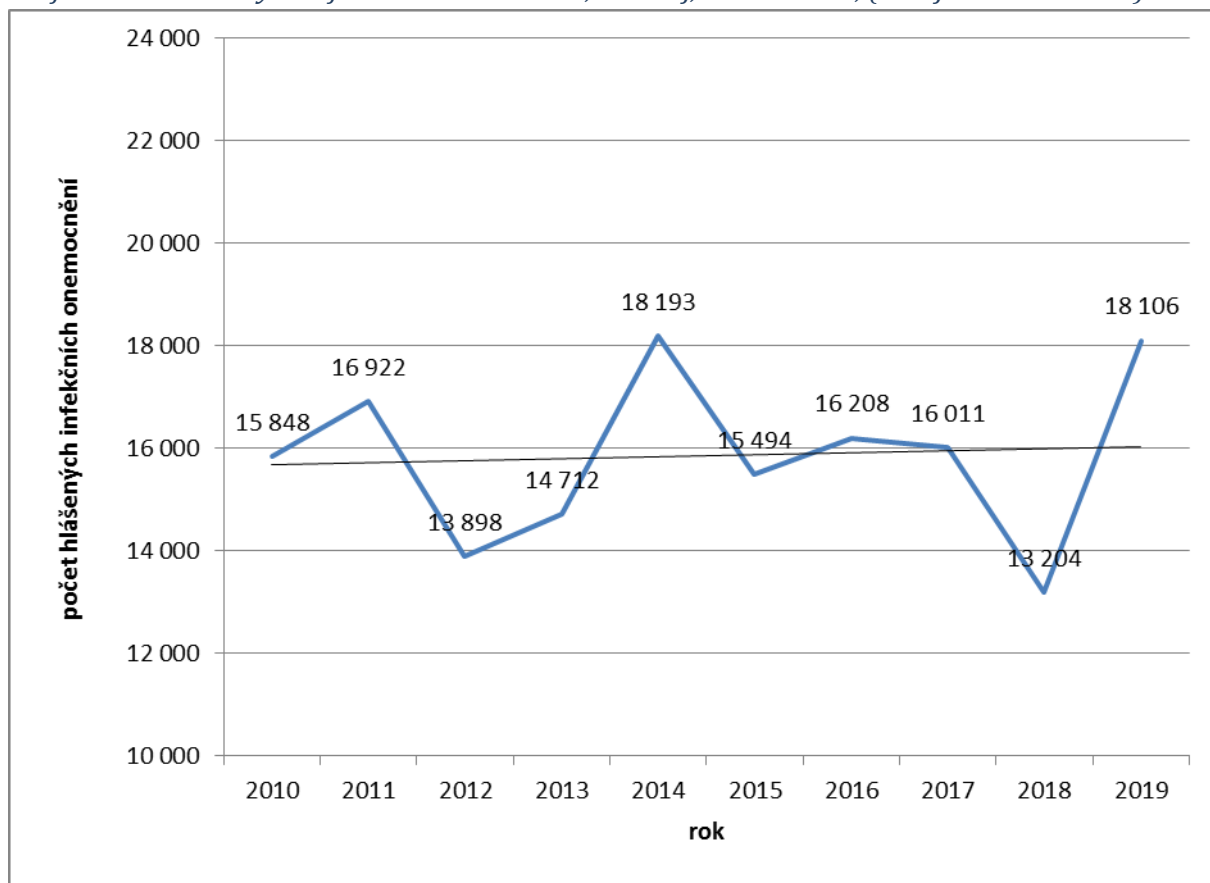
Za rok 2019 připadalo na Moravskoslezský kraj 25,6 % všech hlášených případů ohrožení nemocí z povolání a 33,5 % všech hlášených případů nemocí z povolání v ČR.

Dozor v oblasti přenosných onemocnění

Stručná charakteristika epidemiologické situace v MS kraji v roce 2019

V roce 2019 jsme evidovali na základě hlášení celkem 18 106 infekčních onemocnění. K výraznému nárůstu počtu onemocnění došlo u planých neštovic, spalniček a salmonelózy. Podrobněji viz následující grafy a tabulky.

Graf 12 Počet hlášených infekčních onemocnění, MS kraj, 2010 – 2019, (Zdroj: EPIDAT + ISIN)

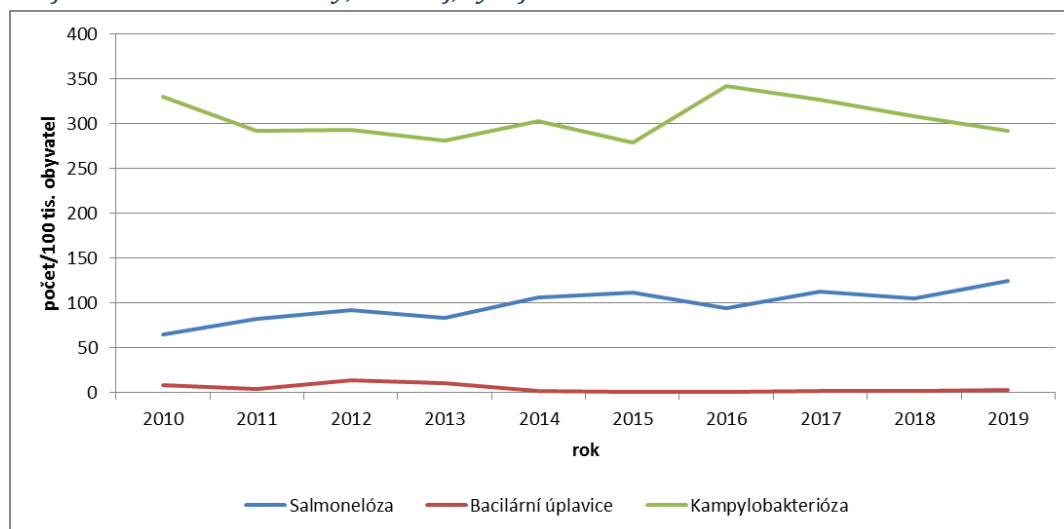
Tabulka 6 Vybraná hlášená infekční onemocnění, MS kraj, 2010 – 2019 (absolutní počty)

Onemocnění/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Salmonelóza	802	1 006	1 134	1 015	1 285	1 348	1 135	1 353	1 269	1 491
Bacilární úplavice	111	44	164	130	29	4	11	25	28	31
Kampylobakteriíza	4 103	3 588	3 586	3 435	3 687	3 379	4 133	3 938	3 710	3 499
Virové záněty jater	272	209	140	153	176	175	190	204	181	212
Lymeská borelióza	375	336	212	349	269	196	303	257	367	305
Zánět mozku a mozkových blan	151	177	128	181	173	109	116	128	153	127
Spála	464	697	524	308	410	379	287	274	257	241
Spalničky	0	1	0	3	0	0	0	130	7	103
Zarděnky	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0
Plané neštovice	5 718	6 691	4 202	5 627	7 858	4 287	5 449	5 823	3 134	6 657
Příušnice	52	101	77	24	34	806	406	34	13	17
Svrab	305	410	504	537	477	451	446	316	288	350
Ostatní infekční onemocnění	1 485	3 661	3 227	2 953	3 795	4 360	3 732	3 529	3 796	5 073
CELKEM	15 848	16 922	13 898	14 712	18 193	15 494	16 208	16 011	13 204	18 106

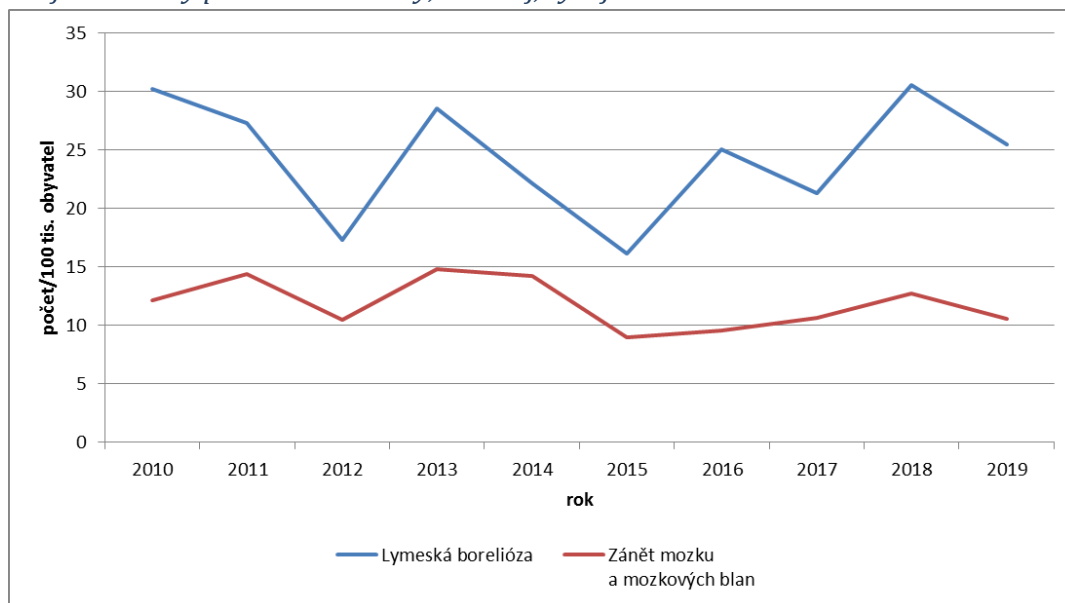
Tabulka 7 Vybraná hlášená infekční onemocnění, MS kraj, 2010 – 2019 (relativní počty na 100 000 obyvatel)

Onemocnění/rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Salmonelóza	65	82	92	83	106	111	94	112	105	124
Bacilární úplavice	9	4	13	11	2	0	1	2	2	3
Kampylobakteriόza	330	292	292	281	303	278	342	327	308	291
Virové záněty jater	22	17	11	13	14	14	16	17	15	18
Lymeská boreliόza	30	27	17	29	22	16	25	21	30	25
Záněť mozku a mozkových blan	12	14	10	15	14	9	10	11	13	11
Spála	37	57	43	25	34	31	24	23	21	20
Spalničky	0	0	0	0	0	0	0	11	1	9
Zarděnky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Plané neštovice	460	544	343	461	645	353	450	483	260	555
Příušnice	4	8	6	2	3	66	34	3	1	1
Svrab	25	33	41	44	39	37	37	26	24	29
Ostatní infekční onemocnění	119	297	263	242	312	359	308	293	315	423
CELKEM	1 113	1 375	1 133	1 204	1 494	1 277	1 340	1 328	1 097	1 508

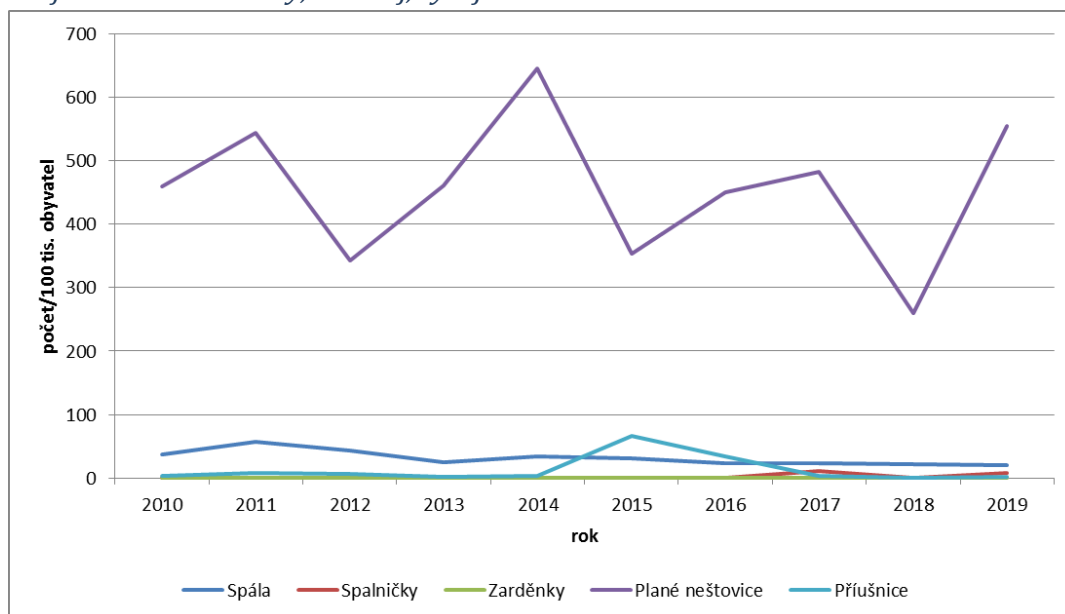
Graf 13 Alimentární nákazy, MS kraj, vývoj 2010 - 2019

Graf 14 Nákazy přenášené klíšťaty, MS kraj, vývoj 2010 - 2019

Graf 15 Vzdušné nákazy, MS kraj, vývoj 2010 - 2019

Charakteristika drogové scény v MSK

Koordinace protidrogové politiky

Koordinace na národní úrovni

Odpovědnost za tvorbu a naplňování protidrogové politiky ČR nese vláda. Oblast realizace a koordinace protidrogové politiky na národní i místní úrovni upravuje zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek (ZOZNL). Koordinačním a poradním orgánem vlády v otázkách protidrogové politiky podle ZOZNL je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP). V období od října 2018 do března 2019 projednávala RVKPP a její poradní a pracovní orgány Národní strategii 2019–2027, kterou schválila vláda dne 13. 5. 2019. Vláda rovněž na doporučení

RVKPP schválila vytvoření jednoho akčního plánu pokrývajícího všechna témata politiky v oblasti závislostí.

Koordinace na krajské úrovni

Na místní úrovni je protidrogová politika zakotvena v krajských (a v případě zejména statutárních měst i v obecních) strategiích a akčních plánech protidrogové politiky a koordinována prostřednictvím krajských či místních protidrogových koordinátorů a poradních orgánů pro oblast protidrogové politiky. Přijetím ZOZNL došlo ke změně zákonného vymezení koordinace protidrogové politiky na místní úrovni. Funkce krajského protidrogového koordinátora byla v r. 2018 obsazena ve všech krajích s výjimkou Moravskoslezského, kde tuto funkci dlouhodobě zastává referent pro sociální služby. Protidrogová politika 11 krajů vychází z krajského strategického dokumentu specificky zaměřeného na protidrogovou politiku. Až na výjimky zahrnují strategické dokumenty krajů kromě nelegálních drog i problematiku hazardního hraní, alkoholu a tabáku.

Užívání drog v populaci

Výzkum Prevalence užívání drog v populaci ČR 2018

V dubnu až květnu 2018 byl realizován výzkum prevalence užívání drog v populaci ČR, šlo již o 8. vlnu každoročního omnibusového šetření s cílem monitorovat rozsah zkušeností respondentů ve věku 15 a více let s vybranými nelegálními návykovými látkami.

Nelegální drogu užilo někdy v životě celkem 29,7 % dotázaných ve věkové kategorii 15–64 let (35,7 % mužů a 23,7 % žen). Nejčastěji užitou nelegální drogou byly konopné látky (26,2 %), následované extází (5,3 %), halucinogenními houbami (3,5 %), pervitinem (2,0 %) a kokainem (1,3 %). Ostatní nelegální drogy užilo 1,0 % populace nebo méně. Zkušenost s novými psychoaktivními látkami (syntetickými nebo rostlinnými) uvedla v r. 2018 celkem 1,2 % dotázaných. Celkem 3,3 % respondentů (5,5 % mužů a 1,0 % žen) uvedlo zkušenost s užitím anabolických steroidů.

Při pohledu na dlouhodobé trendy je patrný mírný pokles odhadu prevalence užití konopných látek v obecné populaci ve věku 15–64 let i mezi mladými dospělými ve věku 15–34 let. Relativně stabilní je mezi mladými dospělými i prevalence aktuálního užívání extáze, pervitinu, kokainu a halucinogenních hub s tím, že zatímco v případě pervitinu dochází v posledních letech spíše k mírnému poklesu prevalence aktuálního užívání, v případě kokainu je možné mluvit spíše o mírném nárůstu.

Problémové užívání návykových látek

Pravidelné kouření tabáku

V r. 2018 bylo v ČR celkem 28,5 % současných kuřáků (tj. osob, které kouřily v posledních 30 dnech) ve věku 15 a více let (34,7 % mužů a 22,7 % žen), v tom 21,1 % kouřilo denně (24,5 % mužů a 17,9 % žen). Trendy v posledních 6 letech naznačují mírný pokles výskytu současného kuřáctví v dospělé populaci, avšak výsledky z r. 2018 ukázaly meziroční nárůst míry kouření, a to až nad úroveň r. 2015.

Intenzivní formy konzumace alkoholu

Alkohol podle SZÚ pilo denně nebo téměř denně celkem 7,8 % populace (11,3 % mužů a 4,4 % žen). Nejvyšší průměrnou denní spotřebu alkoholu vykazovali respondenti ve věkové skupině 45–64 let. Výskyt denní konzumace alkoholu se mezi r. 2016 a 2018 mírně zvýšil, a to jak u mužů, tak u žen, vzrostla i prevalence častého pití nadměrných dávek alkoholu. Do kategorie rizikové konzumace

alkoholu spadá 6,9–8,7 % populace, dalších 6,0–9,3 % spadá do kategorie škodlivé konzumace alkoholu (tj. v součtu 14,0–18,1 % osob pije rizikově).

Problémové užívání nelegálních drog

V ČR je jako problémové užívání drog označováno dlouhodobé nebo pravidelné užívání pervitinu a opioidů (PUPO) a/nebo injekční užívání jakékoliv drogy.

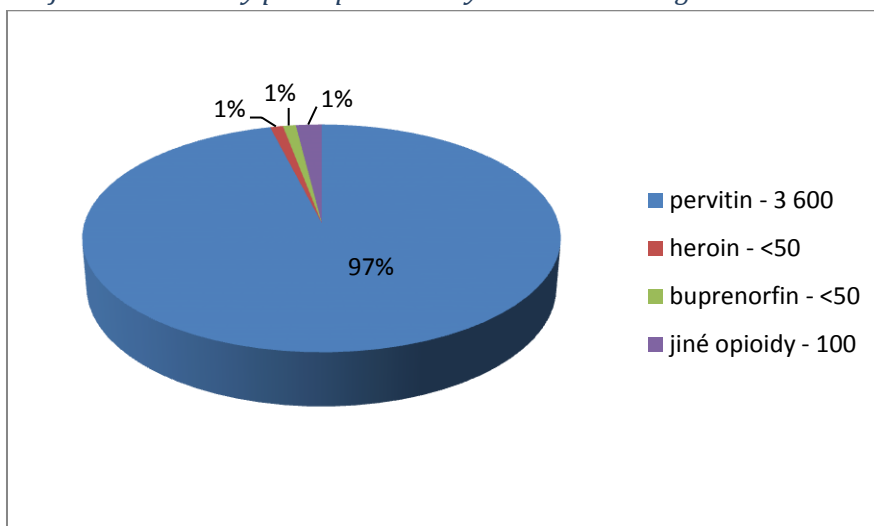
PUPO v ČR v roce 2018

V r. 2018 bylo v ČR odhadnuto 43,7 tis. problémových uživatelů pervitinu a opioidů (PUPO), z toho 33,5 tis. uživatelů pervitinu a 10,2 tis. uživatelů opioidů. Odhadovaný počet injekčních uživatelů drog (IUD) dosáhl 39,5 tis. Odhadovaný počet problémových uživatelů drog v ČR se v r. 2018 meziročně zvýšil – nárůst se týká počtu uživatelů pervitinu i uživatelů opioidů.

PUPO v MSK v roce 2018

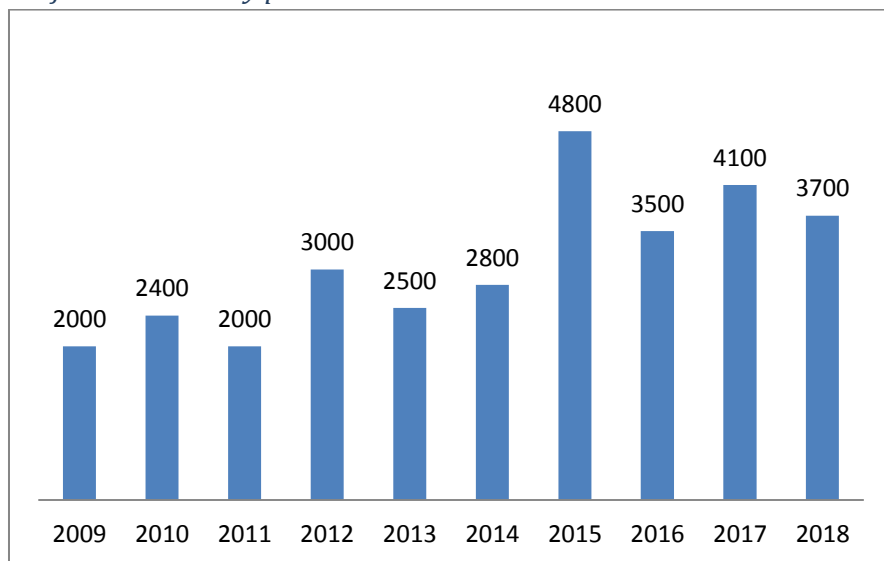
V MSK bylo v roce 2018 celkem odhadnuto 3 700 PUPO, z toho 3 600 uživatelů pervitinu. Odhadovaný počet PUPO v MSK v roce 2018 ukazuje graf. Odhadovaný počet injekčních uživatelů drog v MSK v roce 2018 dosáhl 3 400. Vývoj odhadovaného počtu PUPO v MSK v časové řadě od r. 2009 do r. 2018 můžeme vidět v dalším grafu.

Graf 16 Odhadovaný počet problémových uživatelů drog v MSK v roce 2018

Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018

Graf 17 Odhadovaný počet PUPO v MSK v letech 2009 - 2018

Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018

Síť specializované adiktologické péče

Síť adiktologických služeb pokrývá celé spektrum problémů spojených s užíváním návykových látek a s dalším závislostním chováním a tvoří ji zařízení a programy různých typů, které jsou zakotveny v různých oborech a resortních (legislativních) rámcích.

Aktuálně je v ČR celkem 275 specializovaných kontaktních, ambulantních a pobytových adiktologických center. V MSK byla adiktologická péče poskytována v různých typech specializovaných adiktologických center (data jsou zatím dostupná za rok 2017). PP (Primární prevence) je poskytována 8 programy primární prevence (organizacemi), nachází se zde 4 KC (Kontaktní centrum), 7 TP (Terénní program), 2 KT (Sloučený program KC a TP), 8 AL (Ambulantní léčba), 1 SL (Substituční léčba), 1 SP (Stacionární program), 1 DX (Detoxifikace), 3 LZ (Lůžková zdravotní služba), 2 TK (Terapeutická komunita), 2 DP (Ambulantní doléčovací program), 3 DPCH (Doléčovací program s chráněným bydlením).

Národní registr léčby uživatelů drog

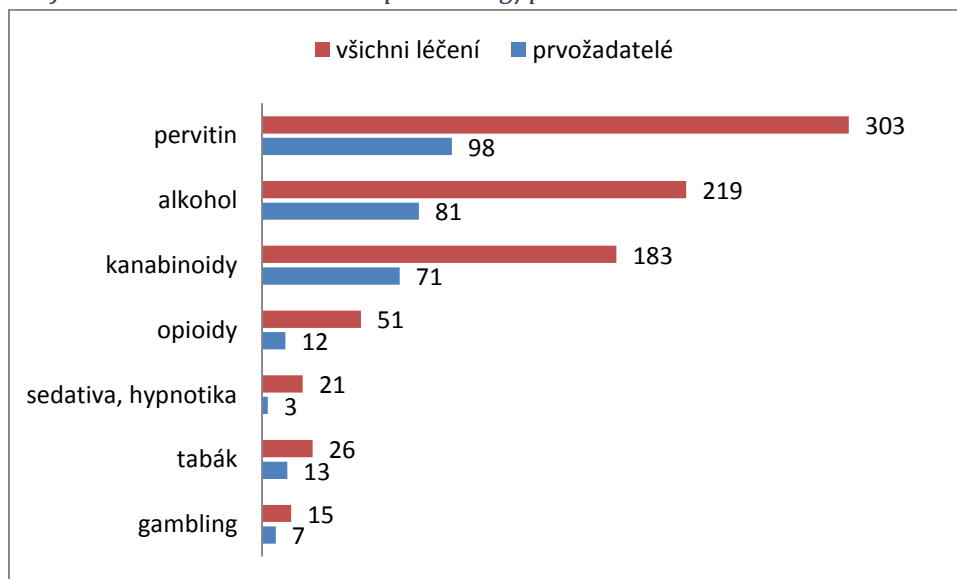
K popisu situace v oblasti léčby uživatelů drog v ČR jsou použita data z Národního registru léčby uživatelů drog (NRLUD), který byl spuštěn v roce 2015. NRLUD umožňuje kromě ilegálních drog také hlášení osob s primární drogou alkohol i tabák nebo patologických hráčů.

Údaje o léčených klientech v r. 2018 nahlásilo do registru celkem 169 programů a celkem bylo evidováno 14 167 klientů, z nichž 6 240 (44 %) zahájilo léčbu poprvé v životě (tzv. prvožadatelé). V MSK to bylo celkem 13 programů - 7 zařízení poskytující ambulantní péči (z toho 2 poskytující substituční léčbu), 3 kontaktní centra a terénní programy a 3 zařízení poskytující lůžkovou péči.

V těchto třinácti hlásících zařízeních MSK bylo evidováno 818 klientů. Nejčastější udávanou drogou byl pervitin 303 osob, následoval alkohol 219 osob a kanabinoidy, které jako hlavní užívanou látku označilo 183 osob. Poprvé v životě zahájilo léčbu 285 klientů (34,8 % z celkového počtu, tzv. prvožadatelé). U prvožadatelů o léčbu je pořadí podle primární drogy stejné - nejvyšší počet klientů je u pervitinu 98 osob, následuje alkohol 81 osob a kanabinoidy 71 osob.

Je však potřeba vzít v úvahu neúplnost dat. Za rok 2018 vykázalo svoji činnost v NRLUD pouze 13 center z cca 30 existujících center, a proto níže uvedená data nevyovídají o reálné situaci léčby uživatelů drog v MSK za rok 2018.

Graf 18 Počet žadatelů o léčbu podle drog/problému v MSK v roce 2018

Zdroj: ÚZIS ČR

Substituční léčba

Substituční léčba je určena osobám závislým na opiátech/opioidech. Nástrojem této léčby je podávání substituční látky jiným než nitrožilním způsobem, a to v množstvích, která potlačují pacientovy odvykací příznaky a umožňují zlepšit kvalitu jeho života.

Během roku 2018 bylo v registru evidováno 2 312 léčených osob (1 594 mužů a 718 žen). Průměrný věk léčených osob byl ve sledovaném roce 38,1 let. 69 % osob bylo léčeno buprenorfinem, z nich necelá polovina ve formě léčivého přípravku Suboxone® a více než 44 % ve formě přípravku Subutex®. Ostatní přípravky na bázi buprenorfinu byly předepsány přibližně 6 % osob. Zbývající substituenti byli léčeni metadonem.

V MSK bylo během roku 2018 v registru evidováno 73 léčených osob, průměrný věk těchto osob byl ve sledovaném roce 38,4 let.

Intoxikace drogami

Předávkování drogami patří v evropské dospělé populaci mezi hlavní příčiny tzv. odvrátitelných úmrtí mezi uživateli drog. Hygienická služba zajišťuje longitudinální sledování dat (akutních předávkování a zdravotních komplikací, ke kterým dochází v souvislosti s užitím drogy) prostřednictvím tzv. sentinelových pracovišť.

V roce 2018 bylo v Moravskoslezském kraji nahlášeno 274 případů akutní intoxikace a zdravotních problémů v souvislosti s užitím drogy (21,0% z Česka, druhé místo v ČR). Oproti roku 2017 se zvýšil počet evidovaných případů v MSK o 34 případů (r. 2017: 240 případů). Nejvíce intoxikovaných osob bylo zaznamenáno po užití pervitinu a ostatních stimulantů, druhou nejpočetnější skupinu tvořily kanabinoidy, následovala skupina sedativ a hypnotik a skupina jiných drog a léčiv.

Drogová úmrtí a úmrtí pod vlivem drog

V MSK se v roce 2018 vyskytly čtyři případy přímého drogového úmrtí, jeden byl způsoben opiáty/opioidy, dva psychoaktivními léky.

Zdroje:

Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018 (Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti)

Výroční zpráva, Léčení uživatelé drog v Česku v roce 2018, Hygienická stanice hlavního města Prahy ÚZIS ČR, Aktuální informace č. 3/2018, Léčba uživatelů drog v ČR v roce 2018

ÚZIS ČR, Aktuální informace č. 1/2018, Drogová úmrtí a úmrtí pod vlivem drog v roce 2018

ÚZIS ČR, Aktuální informace č. 2/2018, Substituční léčba závislosti na opiátech/opioidech v ČR v roce 2018

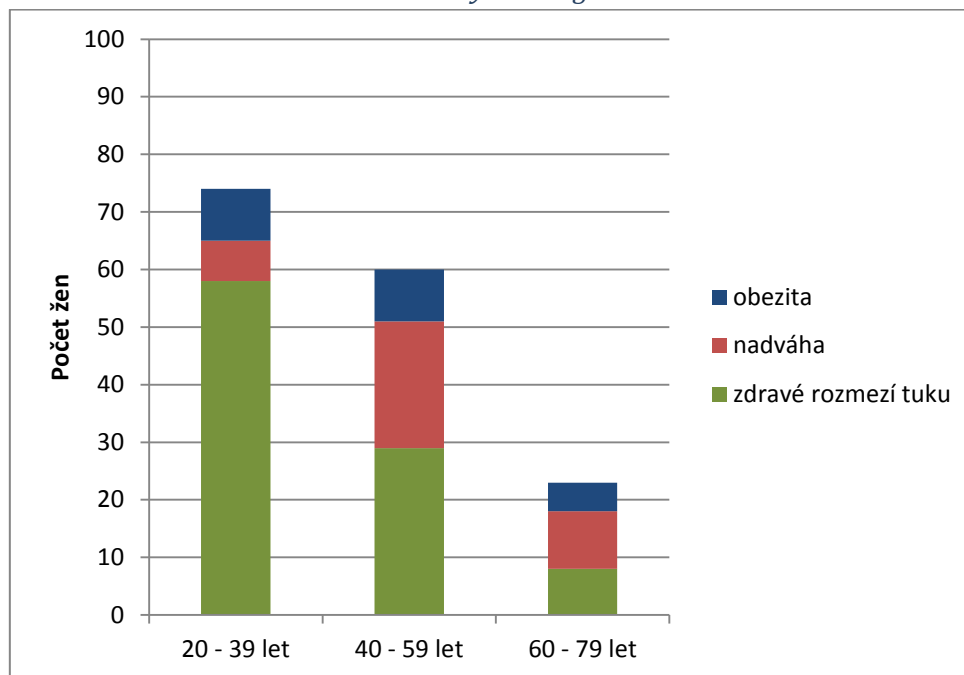
Z další činnosti KHS MSK

Činnost KHS MSK v oblasti podpory zdraví vychází z projektu Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí. Do pravomoci KHS MSK náleží iniciace a tvorba preventivních programů a aktivit s cílem postupného zlepšování všech ukazatelů zdravotního stavu obyvatel Moravskoslezského kraje, dále zvýšení zájmu a zodpovědnosti občanů o vlastní zdraví včetně primární prevence.

V této oblasti iniciujeme akci „**Den Zdraví**“ se zaměřením na propagaci zdravého životního stylu a podporu pohybové aktivity. Účastníci mají možnost absolvovat měření tělesných hodnot na speciálním přístroji s následným vyhodnocením a základní výživovou konzultací a orientační měření krevního tlaku. Kuřákům poskytujeme možnost změřit množství oxidu uhelnatého ve vydechnutém vzduchu. Pohybovým aktivitám se věnujeme na úrovni základních lokomočních pohybů a uvolňovacím cvikům dle specifické cílové skupiny (senioři, maminky na mateřské dovolené, děti).

V roce 2019 využilo měření tělesných hodnot na našich akcích 246 osob (35 mužů a 211 žen) ve věkovém rozmezí 20 – 86 let. Procentuální zastoupení množství tělesného tuku je uvedeno v následujícím grafu, dle jednotlivých věkových kategorií u žen. Za normu se považují hodnoty tuku u mužů 10-20% a u žen 18-30%. Pokud hodnota tělesného tuku stoupne nad 30% u mužů a nad 35% u žen hovoříme o obezitě.

Graf 19 Množství tělesného tuku u žen dle věkových kategorií

Na konci roku 2019 jsme se zapojili do Národního programu boje proti AIDS, konkrétně do projektu **Hrou proti AIDS**, určeného žákům 8. a 9. tříd základních škol a 1. stupni středních škol a gymnázií. Cílem této primárně preventivní aktivity je osvěta k prevenci nechtěného otěhotnění a onemocnění sexuálně přenosnými infekcemi včetně HIV.

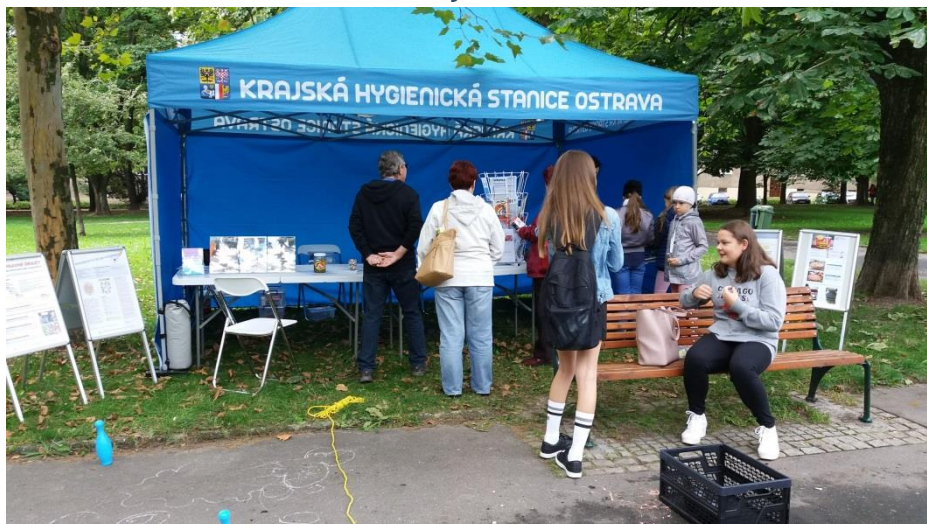
Projektu se v roce 2019 zúčastnilo ve čtyřech akcích 307 žáků. Běh pokračuje i v roce 2020.

Na politické úrovni spolupracujeme se správními úřady, orgány samosprávy a městskými obvody při tvorbě regionální zdravotní politiky ochrany a podpory zdraví. V roce 2019 jsme byli součástí osvětových akcí pro širokou veřejnost: Den Země, Rodina v centru Ostravy, Světový den bez tabáku, Den sociálních služeb, Dny NATO a další.

Obrázek 23 Realizace projektu „Hrou proti AIDS“ na základních školách

Obrázek 24 Účast na akci Pohni se svým zdravím v Ostravě-Porubě

Edukace dětí v mateřských školách - cílem je zábavnou formou dětem přiblížit zdravý životní styl, který zahrnuje nejen zdravou výživu, ale také pravidelný pohyb, sportovní aktivitu. Ukázat dětem jak to, co jíme, ovlivňuje, naši hmotnost. Edukace úspěšně provedena v 7 MŠ (169 dětí).

Obrázek 25 Ukázka edukace dětí v mateřské škole

Projektové dny v základních školách - pro tento účel byla vytvořena interaktivní prezentace, jejímž cílem bylo žáky aktivně zapojit a ponořit do problematiky zdravé výživy. Prezentace kladla důraz na pravidelnost, přiměřenost a rozmanitost stravy, na pitný režim, vysvětlila žákům výživovou pyramidu. Poskytla tak veškeré informace, které žáci využili jak při práci ve skupinách, tak také v samostatné práci při vyplňování pracovního listu. Práce ve skupinách byla rozdělena do 5 činností, a to: 1. Poznávání obilovin a semen, 2. Práce s potravinovou pyramidou, 3. Množství cukru v nápojích – volba vhodného nápoje k zajištění pitného režimu, 4. Zdroje vitamínů a minerálních látek 5. Charakteristika makroživin a jejich potravinové zdroje.

Projekt se setkává s velkým úspěchem, v roce 2019 jsme s ním seznámili žáky 4 ZŠ, resp. 9 tříd (229 žáků).

Obrázek 26 Ukázka projektového dne v základních školách

Projekt SZÚ: **Zdravá školní jídelna**, jehož cílem je v rámci školního stravování podávat pestrou, nutričně vyváženou a chutnou stravu.

Obrázek 27 Logo projektu Zdravá školní jídelna

Úspěch samotného projektu je postaven na třech základních pilířích:

- ✓ Vzdělaný personál jídelny: personál školní jídelny by měl disponovat dobrými znalostmi o správné výživě dětí, měl by umět plánovat pestrý jídelní lístek, vařit pokrmy z čerstvých surovin, dochucovat pokrmy s ohledem na samotného strávnicka a samozřejmě znát a plnit platnou legislativu.
- ✓ Informovaný strávnick: děti by se měly o správné výživě dozvídat vhodným způsobem z výuky, měl by být motivován ze strany pedagogů a utvářet si tak správné stravovací návyky.
- ✓ Motivující pedagog a vedení školy: pedagog motivuje, jde příkladem, vedení školy by mělo podporovat snahy školní jídelny a zároveň propojovat spolupráci školní jídelny a pedagogů.

V současné době je zapojeno 28 ŠJ usilující o certifikaci a dalších 6 již certifikovaných ŠJ. KHS MSK disponuje 7 lektory.

Školní jídelna zdravě a chutně! – O čokoládovou vařečku. Soutěž je určena žákům a žákyním základních škol v Ostravě, kteří mají zájem o gastronomii a hodlají se tomuto oboru v budoucnu věnovat profesionálně nebo jako zajímavému a užitečnému koníčku. Pořadatelem je Střední škola společného stravování, Ostrava Hrabůvka a Magistrát města Ostravy. V roce 2019 proběhl již 21. ročník.

Obrázek 28 Logo projektu O čokoládovou vařečku

Fajne školní bistro. Snahou města Ostravy a jeho partnerů je zkvalitnit stravování ve školních jídelnách tím, že dětem budou nabízeny tradiční potraviny netradiční formou s využitím aktuálních trendů. Menu vymýšlí a ve školní jídelně připravuje známý ostravský kuchař David Valíček. V roce

2019 byl uskutečněn pilotní projekt na Základní škole I. Sekaniny v Ostravě – Porubě. Město plánuje zrealizovat tento projekt také na dalších 12 základních školách.

Obrázek 29 Logo projektu Fajne školní bistro

Edukace dětí na prvním stupni ZŠ – školní brašna. Cílem bylo:

- ✓ ověřit časovou zátěž nošení školní brašny na I. stupni ZŠ (dotazník),
- ✓ ověřit hmotnost školních brašen ve vztahu k hmotnosti konkrétního žáka I. stupně ZŠ ,
- ✓ ověřit vybavení ZŠ nábytkem zohledňujícím rozdílnou tělesnou výšku žáků (nastavitelný nábytek, různé velikostní typy nábytku ve shodě s normou ČSN EN 1729-1),
- ✓ edukovat žáky i pedagogy o ergonomii sedu,
- ✓ demonstrovat rozdíly v sedu při špatně zvoleném velikostním typu nábytku,
- ✓ předat zdravotně výchovné materiály (plakáty, brožuru) týkající se výběru školní brašny, správného sedu.

Celkem provedena edukace v 10 ZŠ, ve 13 třídách (240 žáků).